Poslanje katoličkih udruga: između stvarnosti i očekivanja. Prikaz djelovanja katoličkih udruga s područja Đakovačko-osječke (nad)biskupije

Žavcar, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:716564

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Chatolic Faculty of Theology

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

Poslanje katoličkih udruga: između stvarnosti i očekivanja

Prikaz djelovanja katoličkih udruga s područja Đakovačko-osječke (nad)biskupije

Diplomski rad

Mentor: **Studentica:**
Izv. prof. dr. sc. Vladimir Dugalić **Ivana Žavcar**

ĐAKOVO, 2020.

Sadržaj

Sadržaj 2
Sažetak 4
Summary 5
UVOD 7
1. Katoličke udruge općenito i povijesni prikaz razvoja 8
1.1. Dužnost sudjelovanja vjernika u svijetu 8
1.1.1. Odnos svjetovnog i crkvenog 10
1.1.2. Katoličke udruge – dio civilnog društva 12
1.2. Povijesni prikaz nastanka katoličkih udruženja 13
1.2.1. Definiranje katoličkog pokreta i utjecaji na njegov razvoj 13
1.2.2. Povijesni razvoj u državama Europe 17
1.2.2.1. Austro – Ugarska i Njemačka 17
1.2.2.2. Francuska i Italija 18
1.2.2.3. Belgija, Nizozemska i Luksemburg 19
1.2.2.4. Španjolska 20
1.2.2.5. Velika Britanija i Irska 21
1.2.3. Povijesni razvoj u Hrvatskoj 22
1.2.3.1. Utemeljenje HKAD Domagoj i daljnji razvoj pokreta 24
1.2.3.2. Hrvatski orlovski savez i Katolička Akcija 25
1.2.3.3. Ženski katolički pokret 26
1.3. Katoličke udruge u RH – djelovanje i zakonsko uređenje 26
2. Prikaz rezultata istraživanja djelovanja katoličkih udruga na području Đakovačko–osječke (nad)biskupije 29
2.1. Cilj istraživanja 29
2.2. Metoda istraživanja i uzorak nad kojim se provodilo istraživanje 29

Rezultati istraživanja 31
2.3.1. Učestalost pohađanja svete mise i aktivnost u radu župe 31
2.3.2. Smisao djelovanja udruge i ostvarenje smisla 32
2.3.3. Učestalost održavanja i sadržaj sastanaka 34
2.3.4. Broj članova u udruzi 35
2.3.5. Financiranje i samostalnost u djelovanju 36
2.3.6. Zadovoljstvo radom udruge i ideje za promjene i poboljšanje 37
2.3.7. Način sudjelovanja, vremenski doprinos i volja za većim doprinosom ... 39
2.3.8. Upoznatost sa socijalnim naukom Crkve i kratki opis znanja 41
3. Crkveni dokumenti o poslanju udruga u svjetlu rezultata istraživanja: očekivanja i stvarnost 45
3.1. Temelji djelovanja udruga 45
3.2. Odnosi 47
3.2.1. Unutarnji odnosi u zajednici katoličke udruge 47
3.2.2. Izvanjski odnosi – župa, društvo 48
3.3. Formacija članova 50
3.3.1. Duhovna formacija 50
3.3.2. Formacija za konkretan apostolat 51
ZAKLJUČAK 55
LITERATURA 57
Prilog 1. Anketni upitnik 60
Prilog 2. Popis anketiranih udruga u provedenom istraživanju 62

Sažetak

Poslanje katoličkih udruga: između stvarnosti i očekivanja

Prikaz djelovanja katoličkih udruga s područja Đakovačko-osječke (nad)biskupije

Katoličke udruge okupljaju katolike s ciljem posvećivanja svijeta kroz razne oblike apostolata. Vjernici laici, kao dionici ovoga svijeta, dužni su djelovati u njemu odgovarajući na kršćanski poziv širenjem i ostvarivanjem Kraljevstva Božjega. Povijesno gledajući, katoličke udruge organizirano počinju djelovati u Europi početkom dvadesetoga stoljeća, većinom kao radnička udruženja koja se kasnije formiraju u udruženja različitih apostolata. Skup organiziranog djelovanja katoličkih udruga nazivamo katoličkim pokretom. Rad katoličkih udruga, kao i katolički pokret, bio je vidljiv i u Hrvatskoj, osobito između dva svjetska rata. Međutim, nakon Drugog svjetskog rata, komunistički režim zabranio je njihovo djelovanje. Tek početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, uspostavom demokracije u Hrvatskoj, ponovno je oživljen rad katoličkih udruga. U proteklih trideset godina, mnoge katoličke udruge započele su svoje djelovanje na području Đakovačko-osječke (nad)biskupije. U ovom diplomskom radu, na temelju provedenog istraživanja, donosimo rezultate o učestalosti pohađanja svete mise i aktivnosti u radu župe, definiranju smisla djelovanja udruga i njegovu ostvarenju, učestalosti održavanja i sadržaju sastanaka, financiranju, brojnosti članova i samostalnosti u djelovanju, zadovoljstvu radom udruge i idejama za poboljšanjima, načinima sudjelovanja u radu, vremenskom doprinosu i upoznatosti sa socijalnim naukom Crkve. Cilj djelovanja jest da članovi, kroz rad udruge, sudjeluju u poslanju Crkve i donose Evanđelje kao izvor nade za obnovu društva i svakog pojedinca. Nužno je da katoličke udruge djeluju po određenim kriterijima kako bi bile odane autentičnom crkvenom poslanju i ostvarile međusobno pozitivne odnose na izgradnju članova, udruge i društva. Formiranje članova sastoji se od duhovne formacije i one koja potpomaže konkretan apostolat udruga. U povezanosti rezultata istraživanja i crkvenih smjernica uviđamo podudaranje, isticanje istih vrijednosti i potreba za kvalitetno djelovanje katoličkih udruga.

***Ključne riječi**: katoličke udruge, istraživanje djelovanja katoličkih udruga u Đakovačko-osječkoj (nad)biskupiji, smjernice crkvenih dokumenata, odnosi u udruzi, formiranje članova*

Summary

The Mission of Catholic Organizations: Between Reality and Expectations
Overview of the Work of Catholic Organizations within the Đakovo-Osijek (Arch)diocese

Catholic organizations gather Catholics with the aim to consecrate the world though various apostolates. Laymen Christians ought to act in accordance with the Christian vocation by preaching about and participating in the establishment of the Kingdom of God. Historically, Catholic organizations appeared in Europe during the twentieth century, and they mostly started as workers' associations, which later formed into various apostolate organizations. Organized work of Catholic organizations is called the Catholic movement. The work of Catholic organizations, as well as the Catholic movement, was also evident in Croatia, especially in the period between the two world wars. However, after World War II, the Communist regime did not allow them to act. Only at the beginning of the 1990s, with the establishment of democracy in Croatia, did Catholic organizations start to act once again. In the last thirty years, many Catholic organizations began to act within the Đakovo-Osijek (Arch)diocese. This master's thesis presents the findings of the research conducted regarding the frequency of Holy Mass attendance and activities in the parish's work, the definition of the aim of the organizations' work and its accomplishment, the frequency and subject matter of meetings that are held, financing, membership number and performance autonomy, the satisfaction with the organizations' work and ideas for its improvement, ways of participation in the work of the organizations, dedication of time and awareness of the social teaching of the Catholic Church. The aim of the organizations' work is for their members to actively participate in spreading the mission of the Church and making the Gospel a source of hope for the revitalization of society and every individual. It is necessary for Catholic organizations to act under certain criteria so as to remain loyal to the authentic mission of the Church and to accomplish a mutually positive relationship for the development of the members, organizations and society. Membership formation includes spiritual formation and one that has a role in helping apostolate organizations. The results of the conducted research and the guidelines of the Church show correspondence in conveying the same values and needs for quality work of Catholic organizations.

Key words*: catholic organizations, research of Catholic organizations' work in the Đakovo-Osijek (arch)diocese, Church document guidelines, organization relations, membership formation*

UVOD

Cilj ovoga rada jest pobliže upoznavanje pojma katoličkih udruga, njihovog povijesnog razvoja, katoličkog usmjerenja djelovanja, a onda i ispitivanje trenutnog djelovanja. Rad je podijeljen na tri glavna dijela.

U prvome dijelu rada nastojat ćemo odrediti što se podrazumijeva pod pojmom katoličkih udruga te objasniti odnos svjetovnog i crkvenog, odnosno pojam civilnoga društva kao područja u kojem katoličke udruge djeluju i kojem pripadaju. Radi boljeg razumijevanja problematike, dat ćemo kratak prikaz povijesnog razvoja i širenja katoličkih pokreta po tadašnjim državama Europe, a onda i kraći prikaz razvitka u hrvatskim krajevima. Na kraju poglavlja, prikazat ćemo današnje stanje u hrvatskom društvu i zakonsko uređenje djelovanja udruga u Republici Hrvatskoj.

U drugom dijelu rada prikazat ćemo rezultate samostalno provedenog istraživanja o radu katoličkih udruga na području Đakovačko–osječke (nad)biskupije. Osobito želimo obratiti pozornost na neke odrednice poput učestalosti pohađanja mise i aktivnosti u radu župe, shvaćanja smisla djelovanja udruge i ostvarenje istoga, učestalosti održavanja i sadržaja sastanaka, financiranja, brojnosti i samostalnosti u djelovanju, zadovoljstva radom udruge i ideja za poboljšanjima, načina sudjelovanja u radu, vremenskog doprinosa i upoznatosti sa socijalnim naukom Crkve.

U trećem dijelu rada nastojat ćemo povezati sadržaje crkvenih dokumenata s rezultatima provedenog istraživanja s ciljem davanja smjernica za daljnje djelovanje udruga te na taj način skromno pridonijeti boljitku njihova rada.

1. Katoličke udruge općenito i povijesni prikaz razvoja

Katoličke udruge, kako nam i njihov naziv kazuje, okupljaju katolike radi postizanja zajedničkog cilja i njihova je svrha u tome da „pojedinci u udruženju mogu izvući što više dobara za tijelo, dušu i obitelj.“[1] Same katoličke udruge, koje se u *Dekretu o apostolatu laika* nazivaju udruženim apostolatima, imaju svoju važnost u tome što svoje ostvarenje temelje na zajedničkom djelovanju te svoje članove podupiru, obrazuju, „vode i upravljaju njihovom apostolskom djelatnošću tako da je dopušteno nadati se mnogo obilnijim plodovima negoli kad bi pojedinci djelovali odvojeno.“[2]

Postoje razne vrste katoličkih udruga koje se razlikuju po svojim ciljevima: crkveni apostolat, evangelizacija, postizanje svetosti, produhovljenje vremenitog poretka, karitativna djelovanja – djela milosrđa i ljubavi.[3] To su manja ili veća organizirana okupljanja vjernika na osnovi određene karizme i unutar strukturiranih zajednica koje je Crkva prihvatila u skladu s važećim kanonskim odredbama.[4] Unutar ovih oblika takvi vjernici ostvaruju svoj kršćanski poziv putem aktualiziranja njihove karizme, stavljajući se na specifičan put formacije unutar svoje zajednice ili pokreta.[5] Udruge nisu same sebi svrhom već im je zadaća služiti ispunjenju crkvenog poslanja s obzirom na svijet te „njihova apostolska snaga ovisi o njihovoj usklađenosti s ciljevima Crkve.“[6]

1.1. Dužnost sudjelovanja vjernika u svijetu

Kršćanstvo se kao religija ne može temeljiti samo na teorijskom vjerovanju, već se naglašava primjenjivost tj. djelatna aktivnost vjernika. U Jakovljevoj poslanici nailazimo na odjeljak o odnosu vjere i djela (Jak 2, 14-26) u kojem će se vjera nazvati mrtvom bez djela. Iz toga možemo zaključiti da uz konkretna djela trebaju u život vjernika biti uključena i djela koja se tiču socijalne komponente. Praktični aspekt socijalne dimenzije kršćanske vjere razvija se od samog početka kao briga za bližnje, siromašne, udovice i sl.

[1] LAV XIII., *Rerum novarum. O novim stvarima*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Zagreb, 1991., br. 42.
[2] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam auctositatem. Dekret o apostolatu laika*, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 18.
[3] Usp. *Isto*, br. 19.
[4] Kan. 215: „Vjernici mogu slobodno osnivati i voditi društva za dobrotvorne ili nabožne svrhe ili za promicanje kršćanskog poziva u svijetu i održavati sastanke radi zajedničkog postignuća tih svrha.“ *Zakonik kanonskoga prava*, Zagreb, 1996.
[5] Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta*, Zagreb, 2012., 115.
[6] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam auctositatem*, br. 19.

Od početka su suosjećajnost i spremnost na pomoć odlike uzornog kršćanina. Onaj teorijski dio doći će kasnije samom pojavom socijalnog naučavanja.[7]

Budući da su dionici ovoga svijeta, stvoreni u određenom vremenu i prostoru, žive i djeluju u njemu, ljudi su dužni raditi, davati sebe i djelovati u ovome svijetu, povijesno i geografski ograničenom. Biti u ovome svijetu i djelovati u njemu za vjernike je antropološka, sociološka, ali i teološka te crkvena stvarnost.[8] Ovozemaljski svijet zapravo je svijet najbolje opisan dinamizmima: čovjek živi u svijetu i u svim pojedinim dužnostima i poslovima svijeta, u obiteljskom i društvenom životu, on uči, radi i povezuje se s ljudima na temelju raznih veza.[9] Crkva te dinamizme i čovjekovo doprinošenje svijetu naziva sudjelovanjem[10], a smatra ga raspoznajnom crtom čovječanstva, znakom vremena u određenim područjima (mladi, obitelj, školstvo, politika, kultura, ekonomija…) i njegovo odsustvo tj. neuključivanje, u najmanju ruku, smatra neprihvatljivim, a zapravo čak i grešnim.[11] Vjernici laici osobito su pozvani i najbolje uklopljeni u ulogu subjekta tog sudjelovanja ili djelovanja budući da „sve svjetovne ljudske zbilje, osobne i društvene, okruženja i povijesne prilike, strukture i ustanove, vlastito su mjesto života i djelovanja kršćana laika.“[12]

Plodnost apostolata ovisi o životnom sjedinjenju s Kristom,[13] a dužnost laika je da „kao građani moraju stručno i odgovorno surađivati s drugim građanima te posvuda i u svemu tragati za pravednošću Božjega kraljevstva.“[14] U različite vrste apostolata pripadaju djelatnosti crkvene zajednice, obitelji, mladeži, društvene sredine, narodnog i međunarodnog područja,[15] a apostolski mogu djelovati pojedinačno ili međusobno okupljeni u zajednicama ili udrugama.[16] Udruženi apostolat ima svoju vrijednost u tome što zahtijeva zajedničko djelovanje oko zajedničkog cilja koji rađa obilnijim plodovima od pojedinačnog, odvojenog djelovanja.[17]

---

[7] Usp. M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*., Zagreb, 1991., V.
[8] Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu,* Zagreb, 1990., br. 15.
[9] Usp. *Isto.*
[10] „Sudjelovanje se ostvaruje prije svega prihvaćanjem zaduženja za područja u kojima čovjek preuzima *osobnu odgovornost:* po skrbi kojom se posvećuje odgoju vlastite obitelji i po savjesnosti kojom vrši vlastiti posao on sudjeluje na dobru drugih i društva.“ *Katekizam Katoličke Crkve,* Zagreb, 2016., br. 1914.
[11] Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 3. i 5.
[12] PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve,* Zagreb, 2004., br. 543.
[13] Usp. *Isto,* br. 4.
[14] *Isto,* br. 7.
[15] Usp. *Isto,* br. 9.
[16] Usp. *Isto,* br. 15.
[17] Usp. *Isto,* br. 18.

Kada sudjelovanje vjernika prebacimo na lokalnu ili nacionalnu razinu onda ono predstavlja odanost naciji prema kojoj katolici savjesno ispunjavaju svoju građansku dužnost promičući zajedničko dobro[18], čineći djelotvornim vlastita mišljenja kako bi vlasti upravljale pravedno, a zakoni odgovarali ćudorednim zapovjednima.[19] Građani, podređeni lokalnoj, državnoj ili bili kojoj zemaljskoj vlasti, imaju ulogu surađivanja s istom. Surađivanje, koje mora biti u duhu istine, pravde, solidarnosti i slobode,[20] uz poslušnost podrazumijeva i pravedno opiranje u onome što se smatra štetnim za dostojanstvo čovjeka i zajedničko dobro.[21] Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska, vjernike laike poziva na uključivanje u društveni i politički život, na prožimanje poretka vremenitih stvari kršćanskim vrijednostima kroz redovite prilike poput obiteljskog, profesionalnog i društvenog života, ali i na volonterski doprinos, suradnju i članstvo u katoličkim udrugama i ustanovama civilnoga društva.[22]

1.1.1. Odnos svjetovnog i crkvenog

Stanovnici, građani su kršćani koji istodobno djeluju u dvama društvima, onome duhovnom i materijalno-vremenskom od kojih niti jedno nije podvrgnuto onome drugome, a isto tako za njih postoje dva izvora vladavine što čini kršćanstvo bifokalnim.[23] Slično, gotovo isto razmišljanje i shvaćanje, nalazimo u dogmatskoj konstituciji *Lumen Gentium* koja potiče da „vjernici nauče pomno razlikovati između onih prava i dužnosti kojima su obvezani ukoliko su članovi Crkve i onih koje im pripadaju kao članovima ljudskoga društva. Neka se potrude oboje skladno združiti imajući na pameti da se u svakoj vremenitoj stvari moraju voditi kršćanskom savješću[24] jer se nijedna ljudska

[18] Zajedničko dobro jest „skup onih uvjeta društvenog života koji skupinama i pojedincima omogućuju da potpunije i lakše dođu do vlastitog savršenstva.“ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes, Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 26.
Ono se tiče života svih i zahtijeva razborito od svakoga. U njemu je bitno troje: poštivanje osobe kao takve, društveno blagostanje i razvitak te mir tj. postojanost i sigurnost pravednog poretka. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 26.
[19] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 14.
[20] Usp. *Katekizam Katoličke Crkve,* br. 2239.
[21] Usp. *Isto*, br. 2238.
[22] Usp. DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Ti si Krist - za nas i za sve ljude: izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Đakovo, 2002., br. 174.
[23] Usp. A. PAŽANIN, Pravednost i civilno društvo, u: *Politička misao* 40(2003.)2, 15.
[24] Ovdje bih voljela usporediti misao s tekstom knjige *Etika* Dietricha Bonhoeffera koji kaže: „Htjeti biti ‘kršćanskim’, a ne biti ‘svjetovnim’, ili htjeti biti ‘svjetovnim’, a ne gledati i spoznavati svijet u Kristu, predstavlja poricanje Božje objave u Isusu Kristu. Zato ne postoje dva prostora, već samo jedan prostor Kristove zbilje u kojoj su međusobno združene Božja i svjetska zbilja. Tako je tema o dva prostora, koja je uvijek iznova ovladavala poviješću Crkve, tuđa Novom zavjetu. Tu je riječ samo o ozbiljenju Kristove zbilje u sadašnjem svijetu koji je njome već obuhvaćen, obuzet i zaposjednut. Ne stoje dva međusobno natjecateljska prostora jedan kraj drugoga i ne osporavaju si međusobno granice tako da bi granična pitanja

djelatnost, pa ni u vremenitim stvarima, ne može oteti Božjoj zapovijedi.“[25] Isto naglašava i dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes* koji vjernicima laicima pridružuje potpunu pripadnost građanskom društvu i narodu Božjem. Prvome pripadaju prema rođenju, kulturnome ozračju i odgoju, društvenim vezama, zvanjima i zalaganjima, a drugome po krštenju i vjeri u Krista po kojemu su u svemu podložni Bogu.[26] Čovjek ostvaruje sebe inteligencijom, slobodom i ima pravo na vlastitu inicijativu, a svojim djelovanjem ne zalaže se samo za sebe već i za drugoga i njegovo dobro.[27] Ipak, jedino vjera čovjeku potpuno otkriva njegov identitet, a iz nje je proistekao socijalni nauk Crkve koji želi pomoći čovjeku na putu spasenja.[28]

Cilj Crkve jest širenje Kraljevstva Božjega među ljudima, a sve djelatnosti koje tome doprinose nazivaju se apostolatom te je svaki vjernik, a osobito laik, pozvan da provodi apostolat prožimanjem vremenitog poretka evanđeoskim duhom.[29] Pogrešno je smatrati kako Crkvi nije primjereno utjecati na uređenje društva, ukazivati na probleme u društvu i pokušati ih rješavati s opravdanjem da je njezina uloga duhovnog sadržaja, usmjerena na širenje vjerskih istina, poučavanje istih i bavljenje nadnaravnim sadržajima. Crkva je također i institucija u društvu, a svojim socijalnim naukom vjerna je svome poslanju. Naime, „otkupljenje što ga je Krst izvršio i povjerio spasenjskome poslanju Crkve jamačno je nadnaravnoga reda. Ta dimenzija nije ograničavajući, nego integralni izraz spasenja. Nadnaravno se ne treba shvatiti kao entitet ili prostor koji počinje tamo gdje završava naravno, nego kao njegovo uzdignuće, tako da ništa od reda stvaranja i ljudskoga nije strano i isključeno iz nadnaravnoga i teologalnog reda vjere i milosti, već je naprotiv u njemu priznato, prihvaćeno i uzdignuto.“[30] A ljudsko i stvoreno upravo jest društvo u kojem je Crkva pozvana djelovati i poticati na djelovanje baš radi eshatološkoga cilja i njegova ostvarenja. Upravo Crkvi pripada da izreče svoje mišljenje pred ljudskim individualnim, zajedničkim, nacionalnim i internacionalnim prilikama te da naznači smjer za pravilno rješenje tih prilika.[31]

---

uvijek iznova predstavljala ono odsudno u povijesti, već je cjelokupna svjetska zbilja već uvučena u Krista, u njemu je obuhvaćena, te se kretanje povijesti zbiva samo iz tog središta i prema tom središtu.” D. BONHOEFFER, *Etika*, Sarajevo, 2009., 216-217.

[25] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen Gentium*. *Dogmatska konstitucija o Crkvi,* u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 36.

[26] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes*. *Dekret o misijskoj djelatnosti* Crkve, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008., br. 21.

[27] Usp. IVAN PAVAO II., *Centesimus annus,* Zagreb, 2001., br. 44.

[28] Usp. *Isto,* br. 54.

[29] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam auctositatem,* br. 2.

[30] PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, br. 64.

[31] Usp. IVAN PAVAO II., *Centesimus annus,* br. 5.

1.1.2. Katoličke udruge – dio civilnog društva

Budući da katoličke udruge svoje djelovanje imaju u društvu i za svoje djelovanje trebaju biti upisane u Registar udruga[32], pripadaju domeni civilnog društva. Civilnim društvom smatramo „područje kolektivnog života pojedinaca koje se nalazi između obitelji i države i od njih je potpuno neovisno.“[33] Detaljnije govoreći o civilnom društvu „radi se o samoorganiziranju građana, autonomnih pojedinaca u dobrovoljne, spontane, nenasilne, ne klasne asocijacije na osnovi zakonom zajamčenih ljudskih i političkih prava, a u borbi za unaprjeđenje kvalitete života na principima slobode, jednakosti, solidarnosti, pravde; za ostvarivanje principa konstitucionalne demokracije, za obranu socijalnih, političkih, ekonomskih prava od zloupotreba vlasti.“[34]

Civilno društvo zasniva se na tri principa, a to su principi autonomije (autonomno, dobrovoljno, spontano isticanje identiteta građanina), asocijativnosti (samoorganiziranje građana, spontano udruživanje) i javnosti (javno i medijsko obznanjivanje problema i aktivnosti).[35] Kako bi civilno društvo postojalo i djelovalo u određenoj zajednici, važno je da ta zajednica ima ostvarene određene uvjete. Ti uvjeti za postojanje civilnoga društva su: pravna država, zajamčenost osnovnih građanskih, političkih i socio-ekonomskih prava i sloboda, proceduralna demokratska pravila i institucije, tržišna ekonomija i privatno vlasništvo, demokratska politička kultura, sudjelovanje građana i njihova aktivnost u kreiranju kritičke javnosti te njihovo samoorganiziranje.[36]

Definirajući područje civilnog društva uviđamo kako katoličke udruge pripadaju u definiciju djelovanja civilnog društva, a to se još više uviđa kada se navodi da u civilno društvo „spadaju raznolike skupine, organizacije i savezi od sportskih i religijskih, preko privrednih i kulturnih do etničkih i staleških, a svoje svrhe i ciljeve ne ozbiljuju samo neovisno o državi, nego često i nasuprot njoj, u smislu političke participacije građana i njihovih inicijativa.“[37]

Ukoliko se okoristimo katoličkim izvorima uvidjet ćemo da se civilno društvo službeno u katoličkom nauku definira kao „skup odnosa i izvora, kulturnih i udruživih, koje su relativno samostalni bilo s obzirom na političko bilo s obzirom na gospodarsko

[32] Usp. Registar udruga, dostupno na: https://uprava.gov.hr/registar-udruga/826 (17.8.2020.)
[33] Civilno društvo, u: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12023 (27.4.2020.)
[34] D. VUJADINOVIĆ, Civilno društvo i politička kultura, u: *Filozofska istraživanja* 28(2008.)1., 22.
[35] Usp. *Isto,* 22-23.
[36] Usp. *Isto,* 24.
[37] A. PAŽANIN, Pravednost i civilno društvo, 13.

područje. (…) Ono je obilježeno vlastitom sposobnošću planiranja, usmjerenog na unapređenje slobodnijega i pravednijega društvenog suživota u kojemu se udružuju različite skupine građana, pokrećući se da bi izradili i izrazili vlastita usmjerenja, da bi se suočili sa svojim temeljnim potrebama i da bi zaštitili legitimne interese."[38] Ono se treba shvaćati „kao mjesto gdje je uvijek moguće ponovno slaganje javne etike usredotočene na solidarnost, konkretnu suradnju, bratski dijalog."[39] Za određivanje svrhe civilnoga društva pobrinuo se papa Lav XIII. koji u prvoj socijalnoj enciklici navodi da je svrha civilnog društva sveopća i to zato jer se odnosi na opće dobro na koje svi, pa tako i svaki pojedini građanin, imaju pravo.[40] Ovdje valja naglasiti i važnost načela supsidijarnosti prema kojemu „društvo višeg reda ne smije se miješati u nutarnji život društva nižeg reda lišavajući ga njegovih mjerodavnosti, nego ga mora podržati u slučaju nužde te mu pomoći da svoje djelo uskladi s djelovanjem drugih društvenih čimbenika u vidu zajedničkog dobra."[41] Uz ovaj vid načela supsidijarnosti valja naglasiti i dužnost potpore i koordinacije djelovanja svih čimbenika u društvu od strane države.[42] Potičući društveni pluralizam, Crkva potpomaže prikladnije ostvarenje općeg dobra, a onda i same demokracije prema načelima solidarnosti, pravednosti i supsidijarnosti,[43] dok država ima zadatak pružiti ispravan pravni okvir za takvo djelovanje.[44] Također tu samu državu stvaraju građani koji se slobodno udružuju, a njezina je temeljna svrha i poslanje da očuva red i sigurnost svojih građana u smislu već spomenutog pravnog okvira koji je nužan.[45]

1.2. Povijesni prikaz nastanka katoličkih udruženja

1.2.1. Definiranje katoličkog pokreta i utjecaji na njegov razvoj

Katoličke udruge, u današnjem smislu riječi, nisu uvijek bile organizirane i ostvarene u smislu u kojem ih danas shvaćamo. Njihov početak organiziranja i djelovanja naziva se katoličkim pokretom i iz tog razloga ćemo u ovom odlomku koristiti taj izraz kako bi definirali i dali povijesni razvoj i presjek istoga.

[38] PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX", *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, br. 417.
[39] *Isto,* br. 420.
[40] Usp. LAV XIII., *Rerum novarum.* br. 37.
[41] IVAN PAVAO II., *Centesimus annus*, br. 48.
[42] Usp. *Isto.*
[43] Usp. *Isto*.
[44] Usp. *Isto*, br. 418.
[45] Usp. DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Ti si Krist - za nas i za sve ljude: izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske,* br. 169.

„Katolički pokret je skup organiziranih katoličkih laičkih udruženja i inicijativa, koje nastaju i djeluju u prvoj polovici XX. stoljeća, a cilj im je duhovna i intelektualna izobrazba mladih, širenje prosvjete u pučanstvu, borba za socijalnu pravdu i pravednije društvo prožeto kršćanskim vrednotama. Bio je to odgovor katolika na sve veću liberalizaciju društva i javnog mijenja.“[46] Kada se govori o katoličkom pokretu može ga se definirati na dva načina. U širem bi smislu to bio svaki organizirani laički apostolat koji se odvija uz odobrenje crkvenog vodstva kojemu je cilj ostvarivanje kršćanskih vrijednosti i obrana prava Crkve u društvu, a odnosi se na katoličke pokrete u XX. stoljeću. U užem smislu katolički pokret postoji otkad i Crkva te predstavlja djelatno sudjelovanje laika u apostolatu Crkve.[47]

Papa Lav XIII. pohvaljuje rad katoličkih pokreta i daje im temelj poslanja ovim riječima: „Veoma su hvale vrijedni mnogi katolici koji su dobro spoznali zahtjeve vremena te kušaju i nastoje kako bi radnike podigli poštenim radom. Zauzimajući se za njih nastoje podići blagostanje obitelji i pojedinaca; u skladu s pravednošću urediti odnose između gospodara i radnika, posvješćivati i utvrđivati u jednima i drugima osjećaj dužnosti i obdržavanje evanđeoskih zapovijedi - zapovijedi koje, odvraćajući čovjeka od neumjerenosti, zabranjuju prekoračiti mjeru i traže da se u državi uz toliku različitost osoba i stvari održi sklad.“[48]

Nastanak katoličkog pokreta u Europi ima svoje uzroke u ranijim događajima i kretanjima društva. Feudalno uređenje nestat će s Francuskom revolucijom, a daljnji razvoj tehnike mijenjat će radnički i gospodarski sustav. Ovdje su osobito bitni utjecaji prve i druge industrijske revolucije. „Promjena društvenih struktura europskih društava bila je sasvim normalna posljedica ovako snažnoga znanstvenoga, tehničkog, političkog i duhovnog razvoja.“[49]

Tijekom prestrukturiranja društvenog uređenja Crkva je izgubila svoju funkciju određivanja društvenih tijekova te se i u Crkvi događaju promjene. Tijekom XIX. stoljeća zaoštravaju se odnosi između Svete stolice i pojedinih država, Prvi vatikanski sabor donosi dogmu o papinoj nezabludivosti, ukida se postojanje Papinske Države (1870.) i

[46] Katolički pokret, u: A. VUJIĆ (ur.), *Hrvatski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1996., 581.
[47] Usp. I. MARKEŠIĆ, Katolički pokreti – europski kontekst, u: Z. MATIJEVIĆ (ur.), *Hrvatski katolički pokret*, Zbornik radova s Međunarodnog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001., Zagreb, 2002., 58.
[48] LAV XIII., *Rerum novarum*, br. 41.
[49] U članku možemo pronaći sažet i jasan prikaz društvenih, tehničkih, znanstvenih i političkih razvoja tijekom 19. stoljeća. Usp. I. MARKEŠIĆ, Katolički pokreti – europski kontekst, 59-64.

europske države službeno će se odvajati od Crkve.[50] Zanimljivo je primijetiti kako je Crkva tijekom XIX. stoljeća doživjela paradoks: izvana je napadana i progonjena, a iznutra joj život buja, misijski djeluje te privlači protivnike i nevjernike.[51] Upravo će se u takvom okruženju pojaviti katolički pokreti kao odgovori na izazove i neprijateljstva prema Katoličkoj Crkvi. U novom društvenom uređenju javlja se siromaštvo i tu će se početi govoriti o socijalnom pitanju.[52] S obzirom na socijalno pitanje koje se javlja radi promjena u društvu, razvit će se dvije struje među katolicima. Jedni će zagovarati intenzivniji karitativni rad kao pomoć društvu, dok će druga struja zastupati potrebu socijalnih reformi.[53] Uz sve protucrkvene pokrete i ideje vidimo da se javljaju obnoviteljske ideje i pokreti, novi redovi, pučke pobožnosti, a pogotovo su značajni katolički nastupi u politici koji su doprinijeli širenju katoličkog duha u druge države Europe.[54] Upravo će spomenuta imena i redovničke zajednice, koje su svojim radom socijalno usmjerene, označiti pojavu socijalnog katolicizma u 19. stoljeću.[55]

U ovom razdoblju može se primijetiti određeni strah prema svijetu, njegovim plodovima i prema budućim događanjima koja svijet donosi. Tijekom pontifikata Pija IX. (1846. – 1878.), Crkva je i dalje udaljena od svijeta, izolirana je u svom kulturnom i političkom djelovanju i u svim pojavama moderniteta prepoznaje se određena opasnost za tradiciju kršćanstva.[56] Veliku promjenu u odnosu svijeta i Crkve donijet će pontifikat pape Lava XIII. Svojim djelovanjem i izdanim enciklikama uvelike će doprinijeti dijalogu između svijeta i Crkve, a onda će se to odraziti i na područje našeg interesa tj. područje socijalnog djelovanja.

Radi „burnosti“ događanja, čestih promjena političkih vlasti, procesa industrijalizacije i razjedinjenosti europskih zemalja možemo samo okvirno, ne detaljno, donijeti socio-religijsku sliku toga doba. Prvo je potrebno reći kako se sve manje primjećuje društveni i kulturni utjecaj velikih crkava na tadašnje društvo. Postoji velik broj ljudi koji napušta

[50] Usp. *Isto,* 64-65.
[51] Usp. J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, Zagreb, 2004., 15.
[52] Kao jedan od odgovora na probleme društva pojavit će se i Komunizam, ideja savršenoga, besklasnog društva potpune jednakosti ljudi, politička ideologija utemeljena na ukidanju privatnog vlasništva i na uspostavi zajedničkoga vlasništva nad sredstvima za proizvodnju. Usp. Komunizam, u: *Hrvatska opća enciklopedija*, VI, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1999., 80.
[53] Usp. M. VALKOVIĆ, Socijalni nauk Crkve i socijalna politika, u: *Revija za socijalnu politiku*, 1(1994.)1., 16.
[54] Usp. M. VALKOVIĆ (ur.)*, Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, VI-VII.
[55] Usp. M. VALKOVIĆ, Socijalni nauk Crkve i socijalna politika, 16.
[56] Usp. M. VALKOVIĆ (ur.)*, Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, VIII.

crkve, a među njima je i velik broj radnika te liberalno građanstvo.[57] No, to što su ljudi napuštali crkvene zajednice, ne znači da su izgubili religioznost. Upravo će u 20. stoljeću početi cvasti izvancrkveni, sekularni i novoreligijski oblici religija koji sežu „od transcendiranja profanih područja, kao na primjer rada, obitelji, politike, obrazovanja i umjetnosti pa sve do religijsko-difuznog ili spiritualnog zajedništva, nazivajući to „lutalačkom religioznošću".[58] Upravo takvi oblici religioznosti, otpadanje od kršćanstva, smanjivanje broja vjernika, slab utjecaj na društvo i postepeno razvodnjavanje crkvenosti dovest će do želje za obnovom, a onda i do samih procesa obnove koji su poznati kao katolički pokreti.

Glavni nosioci i pokretači tih pokreta bili su upravo laici koji su prvi najsnažnije osjećali slabosti društva i napadanje od strane suvremenih socijalista i liberala. U katoličkim pokretima, s laicima na čelu, temeljna je zadaća bila, u Njemačkoj, Švicarskoj, Austriji i drugim zemljama, angažirati građanstvo i zaštiti se od bezbožnika.[59]

Liberalizam, koji je u ovom vremenu glavna politička snaga, pokušava ostvariti u svim europskim zemljama svoj glavni cilj: oslobođenje države i društva od crkvenog tutorstva, a to se nastojalo ostvariti tako da se preuzmu sva nadleštva i nadzori koji su bili u rukama Crkve.[60]

Što se tiče samih socijalnih pokreta, njihov razlog nastanka, kratak opis djelovanja i problematiku istih sažeto, ali s krucijalnim naglascima sažimaju sljedeće rečenice:

> „Predmet socijalnih organizacija koje su nastale unutar katolicizama u drugoj polovici 19. stoljeća bile su tegobe i interesi seljaka, srednjeg staleža i industrijskih radnika te se na poboljšanju njihova položaja radilo u prvom redu iz religioznih motiva. Inicijative bi polazile od klerika ili pojedinačnih laika, a najmanje ih je bilo među seljaštvom i radništvom, dakle, među onima koji su sami bili pogođeni. Činjenica da su negdje poslije prve trećine 20. stoljeća ekonomski motivi potisnuli religiozne manje ili više u pozadinu ne dozvoljava da se njihova izvorna povezanost osumnjiči kao ideološka, no ona ukazuje na ranije iznesenu problematiku odnosa Crkve i društva kao slike i odraza. Pri tom je bilo od stanovite važnosti što je vodstvo organizacija sve više prelazilo iz kleričkih ruku u laičke; taj proces, koji je posve odgovarao naravi stvari, doveo je do toga da je zastupanje interesa prevagnulo nad izvornom religioznom motivacijom."[61]

[57] Usp. I. MARKEŠIĆ, Katolički pokreti – europski kontekst, 66.
[58] *Isto,* 67.
[59] Usp. *Isto*.
[60] Usp. *Isto,* 68-69.
[61] H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/2, Zagreb, 1981., 211.

Glavni primjeri socijalnih pokreta, prije detaljnijeg prikaza događanja u pojedinim zemljama, su katolički seljaci u Njemačkoj u 19. stoljeću koji su bili aktivniji na lokalnoj razini jer je država onemogućavala povezivanje u jedan savez. U Italiji je pokret započeo u Venetu gdje je 1880. osnovana kreditna zadruga.

U Belgiji je veliku ulogu imala udruga *Boerenbond*. U Nizozemskoj je 1896. osnovan *Katolički seljački savez* po uzoru na inicijativu iz Francuske gdje seljački savez ima za cilj unaprjeđenje članstva u religioznom, ćudorednom, intelektualnom, socijalnom i materijalnom pogledu. Nakon I. svjetskog rata, seljačka katolička društva mogla su se pronaći samo na području Belgije i Nizozemske.[62]

Kada govorimo o organizacijama srednjeg staleža onda su neki glavni primjeri sljedeći. Na sjeveru Francuske nastao je 1884. *Savez katoličkih poduzetnika* iz kojeg je 1889. proizašla *Union fraternelle du Commerce et de l'Industrie* koja se sastojala od zemljoposjednika i malih tvorničara koji su se u svom religioznom zajedništvu međusobno ekonomski pomagali. Godine 1892. osnovan je *Savez mladih inženjera*. U Nizozemskoj su početkom 20. stoljeća nastale poduzetničke organizacije duhanske i mašinske industrije.[63]

1.2.2. Povijesni razvoj u državama Europe

U ovom dijelu rada kratko su izložene glavne organizacije koje su temeljile katolički pokret u pojedinim državama Europe. Prikazane su katoličke zemlje i to one u kojima je katolički pokret zaživio i živio.

1.2.2.1. Austro – Ugarska i Njemačka

Radi ranije spomenutih promjena u društvu javlja se svojevrstan otpor liberalizmu i početak svojevrsnih protupokreta. „Tako se u Austriji, kao i u drugim zemljama s katoličkom većinom stvara, pod vodstvom Franza Josepha Rudigera (1811. – 1884.) iz Linza, novovrsni katolički pučki pokret.“[64] Austrijski car Franjo Josip ne uspijeva

[62] Usp. *Isto,* 211-212.
[63] Usp. *Isto,* 212-215.
[64] I. MARKEŠIĆ, Katolički pokreti – europski kontekst, 69.

provesti vid *Kulturkampfa*[65] koji je bio proveden u Njemačkoj i Švicarskoj, a iz katoličkog otpora nastaje i *Kršćanska socijalna stranka*.[66]

Radi utjecaja *Kulturkampfa* i prevladavanja liberalne politike na području Bavarske i Pruske,[67] nastaje katolički otpor kojeg u Bavarskoj predvodi nadbiskup von Vicari, kojeg nasljeduje Lothar v. Kubel, a na političkoj sceni pojavljuje se *Katolička pučka stranka*. U Pruskoj je veliku ulogu imala stranka *Centrum* (*Zentrumpartei*) koja se zauzimala za slobodu Crkve, no zbog utjecaja Bismarcka i njegove politike ona slabi, a kao posljedica utemeljuje se *Društvo njemačkih katolika* pod vodstvom Felixa v. Loema u Meinzu.[68]

U Njemačkoj su važnu ulogu imali i Zborovi njemačkih katolika (*Katholikentag*) koji su isprva bili organizirani od strane udruga oko katoličkih časopisa (*Eon, Katholike*…), a onda su 1848. u Kölnu odlučili da se svi katolički savezi udruže u *Katolički savez Njemačke*. Zborovi njemačkih katolika proširit će svoje poslanje i na druge europske države poput Švicarske (1863.), Belgije (1863.), Italije (1874.), Španjolske (1889.), Francuske (1889.), Nizozemske, Poljske, Mađarske…[69]

Najvažnija organizacija Njemačke bila je *Volksverein für das katholische Detschland* osnovana 1890. godine koja je bila uzor organizacijama drugih država usprkos nutarnjim suprotstavljanjima i kritici.[70]

1.2.2.2. Francuska i Italija

U Francuskoj su nastojanja katoličkog utjecaja prebačena sa sela u gradove. Tako su osnovana mnoga društva i ustanove među gradskim stanovništvom u kojima su veliku ulogu nosili vjernici laici. Kao čelo svih ustanova i organizacija oformljena je *Kongregacija*. Uz nju, važnu ulogu na početku 19. stoljeća imaju društva koja su doticala posebne skupine društva poput poduzetnika, studenata i sl.[71]

---

[65] Kulturkampf: naziv R. Virchowa za mjere njemačke države protiv Katoličke crkve, koje je pokrenuo kancelar O. von Bismarck (1871 – 1879). Povod ovog pothvata je bila dogma o papinoj nezabludivosti (I. vatikanski sabor, 1870.) koja je poticala bojazan da će se papa miješati u politiku i ustrojstvo države. Zakoni mase pokušali podrediti svećenstvo državi, zabranjivani su neki crkveni redovi, ukinute su javne crkvene manifestacije, oduzeto je pravo držanja javnih škola. Većina zakona povučena je 1880-ih, osim onih o građanskom braku i državnim školama. Usp. Kulturkampf, u: *Hrvatska opća enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1999., 341.
[66] Usp. I. MARKEŠIĆ, Katolički pokreti - europski kontekst, 69.
[67] Sažeti prikaz glavnih događaja vidi više: *Isto,* 69-70.
[68] Usp. *Isto,* 72.
[69] Usp. *Isto,* 73.
[70] O problemima unutar organizacije i kritikama izvan nje, o rastu članova i djelovanju među radništvom vidi više: H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/2, 204-206.
[71] Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/1, Zagreb, 1987., 264.

Važnu ulogu u širenju katoličke misli u Francuskoj imalo je nakladništvo.[72] Pojedinac koji se smatra nositeljem duhovnih gibanja 19. stoljeća na području Francuske, ali i susjednih zemalja, je Felicite Robert de Lamennais. Valja ga spomenuti i kao tvorca pojma *katoličke akcije* koja će se ostvariti u punom smislu nekoliko desetljeća kasnije.[73]

Tijekom 20. stoljeća među francuskim slojevima društva nastajale su mnoge organizacije koje su okupljale katolike na području njihova djelovanja. *Konfederacija francuskih kršćanskih radnika* okupljala je sve sindikate radnika u trgovini i industriji te je 1920. imala 140 000 članova, *Action Catholique de la Jaunesse Française'(ACJF)* bio je pokret koji je okupljao pod sobom još nekoliko manjih muških i ženskih radničkih organizacija[74] nastalih 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća.

Na području Italije najviše je bio aktivan sjeverni dio Apeninskog poluotoka. Jedan dio klera posvetio se pučkim misijama, drugi su se usmjerili na čisto karitativno djelovanje, dok su treći pokušavali utjecati na razmišljanja intelektualnih krugova. Važnu ulogu u širenju katoličke misli, slično kao u Francuskoj, ima nakladništvo.

Ovdje je važno spomenuti društvo za širenje dobrih knjiga *Amicizia cattolica*[75]. Nadalje su ostali gradovi sjeverne Italije počeli osnivati svoje katoličke listove i časopise te tako nastojali širiti katoličku misao.[76] *Katolička akcija*[77] predstavljala je impresivnu silu sredinom 20. stoljeća, ali i izazivala prijezir od strane fašističke vlasti.[78]

1.2.2.3. Belgija, Nizozemska i Luksemburg

Na teritoriju Belgije, Liege je bio središte socijalnih pokreta i štrajkova, a uzroci nezadovoljstva bile su niske nadnice radnika i dugo radno vrijeme. U Gentu se 1875. organizirala skupina mladih radnika koja je s vremenom postala ugledna organizacija s razvijenim socijalnim ustanovama i dnevnim listom.[79]

---

[72] Četiri ličnosti koje se spominju kao nositelji katoličke intelektualne misli su: Louis de Bonald, Joseph de Maistre, Karl Ludwig von Haller i Nikolaus von Eckstein. Usp. *Isto,* 267.

[73] O životu, stvaralaštvu, ulozi, osporavateljima i obožavateljima de Lamennaisa vidi više: *Isto,* 269-272.

[74] JOC, JEC, JAC, JIC, JMC kratice su manjih organizacija koje su uklopljene u ACJF. Više o pojedinim organizacijama i njihovim spajanju te utjecaju na društva vidi više: H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VII, Zagreb, 2019., 490.

[75] Društvo osnovano još u 18. stoljeću od strane isusovaca, ali sada ponovno oživljeno. Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/1, 272-273.

[76] Zanimljivo je prepoznati utjecaj de Lamennaisa na području Italije i promotriti odnose(suprotstavljanja) među pojedinim autorima tekstova u časopisima. Usp. *Isto,* 274.

[77] O samoj Katoličkoj akciji, koja se spominje kao nit vodilja katolika u 20. stoljeću u većini zemalja Europe, njezinom utemeljenju i djelovanju vidi više: H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VII, 254-257.

[78] Impresivan je broj članova koji su sastavljali četiri frakcije Katoličke akcije: muška i ženska mladež, muškarci i žene. Svojom jačinom često su dolazili u sukobe sa fašističkom vlašću. Usp. *Isto,* 482-484.

[79] Kasnije je iz ove organizacije nastala Antisocijalistička liga. Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/2, 109.

Gent i Liege bili su središta katoličkog socijalnog djelovanja, osnivaju se katolički sindikati i održavaju se sociopolitički kongresi.[80] Godine 1891. sjedinjuje se oko stotinu katoličkih radničkih društava u *Ligue Democratique Belge*.[81] I tijekom 20. stoljeća socijalne organizacije snažno su bile ukorijenjene te su kasnije utjecajem Katoličke akcije organizacije poput *Kršćanske radničke mladeži* (JOC), koja je širila svoj utjecaj izvan granica Belgije, doprinosile društvu.[82]

U Nizozemskoj je, nakon odvajanja od Belgije, postotak katolika bio oko 40% i koristili su slobodu udruživanja na životnim i društvenim područjima. Važno je istaknuti da se vodeći sloj nizozemskog katolicizma sastojao od poduzetnika i ekonomista koji su, uz ostale crkvene interese,[83] zastupali ekonomske interese i interese radništva. Važna osoba u ovim događajima je socijalni župnik A. Ariens koji u Enschedeu osniva radničku ligu čiji je cilj religiozna izobrazba, društvenost i pomoć siromašnijim radnicima. Na kraju 19. stoljeća ujedinjuje se 49 katoličkih sindikata koji su do tada djelovali na lokalnoj razini, a 1910. osnovana je, od strane msgr. H. Poelsa, *Katolička radnička organizacija*.[84] Tijekom 20. stoljeća, nizozemski su katolici išli puno dalje od katolika drugih zemalja na području udruženja za društveni život i zajednički rad.[85]

Kako je Luksemburg tek sredinom 19. stoljeća dobio svoju autonomiju (1866.), bio je pod utjecajem strujanja u susjednim zemljama. Godine 1913. osniva se *Katolička stranka prava*, a po uzoru na susjedne zemlje počinju se razvijati katolička društva i organizacije. Tako se 1920. godine osnivaju kršćanski sindikati radnika.[86]

1.2.2.4. Španjolska

U Španjolskoj[87] je glavna problematika podjela tj. političke suprotnosti unutar katolicizma.[88] Od važnijih produkata enciklike *Rerum novarum*, prepoznaje se *Consejo*

[80] U Liege-u 1886.,1887.,1890. Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/2, 109.
[81] *Isto.*
[82] Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VII, 462.
[83] Pitanje redovništva, katoličkog tiska, katoličkih škola i slično vidi više: H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/2, 113.
[84] Usp. *Isto,* 114-115.
[85] Detaljniji popis udruga i drugih aktivnosti nizozemskih katolika vidi više: H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VII, 465.
Za Nizozemsku je papa Pio XI izjavio kako: „Nema nijedne zemlje na svijetu u kojoj se nauk iz enciklike Rerum novarum tako dobro razumio i proveo u djelo.“ *Isto,* 350.
[86] Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/2, 116.
[87] Političku situaciju u susjednom Portugalu i problematiku između Crkve i države te probleme oko aktivnog djelovanja katolika vidi više: H. JEDIN, *Velika povijest Crkve,* VI/2, 123-124.
[88] Detaljnije objašnjenja podjela, predstavnike određenih strana i uplitanje pape Lava XIII. vidi više: *Isto,* 119.

Nacional de las Corporaciones Obrero-Catolicas kao zajednička, krovna organizacija radničkih društava osnovana 1895. godine, a sljedeća važna organizacija bila je *Asociacion Catolica de Propagandistas* osnovana 1909. od strane isusovca Ayala.[89]

Njezina aktivnost nastavila se i tijekom 20. stoljeća, a utjecaj katoličke propagande najbolje se prepoznaje utemeljenjem *Centro de Estudios Universitarios.*[90] Iako se prepoznaju neki napori za širenjem katoličke misli među stanovništvom ipak treba naglasiti kako je djelovanje Crkve teško dopiralo do srdaca ljudi u Španjolskoj što je očitovano u napadima na tijelovske procesije i paljenjima samostana, crkava i sirotišta.[91] Godine 1926. *Katolička akcija* je nastojala objediniti sve katoličke snage koje su ranije više djelovale na lokalnoj razini kao priručne snage.[92]

1.2.2.5. Velika Britanija i Irska

Zanimljivo je pratiti razvoj katoličkih organizacija u Velikoj Britaniji. Iako su katolici uvijek bili brojčano nadjačani od strane protestanata, svoja nastojanja uspješno su oformili u nekoliko organizacija. *Catholic Social Guild* osnovana je 1909. godine i imala je za cilj religiozno školovanje radnika kako bi se zaustavila dekristijanizacija.[93] Ujedno je bila i glavni pokretač za socijalni pokret općenito.[94] Život katoličkih organizacija skromno se razvijao, ali se uočavaju mnoge socijalne grupe poput *Catholic Medical Guild, Catholic Stage Guild, Catholic Women League* itd. *Catholic Young Mens Society of Great Britain* utemeljen je još 1848., a 1912. godine broji 22 000 članova.[95]

Valja još spomenuti organizaciju *Apostleship of the Sea,* utemeljenu 1920., u kojoj su laici redovito posjećivali brodove i imali zadaću duhovno brinuti za mornare.[96] Pokret *Sword of the Spirit,* osnovan 1940. godine, ujedinio je svoje djelovanje s protestantskim

[89] Usp. *Isto,* 122-123.
[90] Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve* VII, 508.
[91] Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve* VI/2, 122.
[92] Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve* VII, 507.
[93] Jednu od važnijih i temeljnih uloga za obnovu katoličke misli i djelovanje na području Engleske i Irske ima kardinal John Henry Newman. O njegovu životu i djelovanju, usp. John Henry Newman, u: M. GLAZIER, M. K. HELLWIG, *Suvremena katolička enciklopedija*, Split, 1998., 652.
[94] Glavni ciljevi su bili: olakšavanje razgovora između katoličkih studenata i radnika, pripomoć obrađivanju primjene katoličkih načela na aktualnu socijalnu stvarnost, buđenje interesa za socijalna pitanja među katoličkim krugovima itd. Ostale informacije o projektima Gilde, usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve* VII, 518-520.
[95] Više informacija o ostalim organizacijama, njihovim ciljevima, broju članova i praćenju razvoja istih, usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve* VI/2, 135.
[96] Usp. H. JEDIN, *Velika povijest Crkve* VII, 521.

pokretom *Religion and Life* te zajedno s njim djelovao u širenju kršćanskog nauka u rješavanju socijalnih, gospodarskih i građanskopravnih problema.[97]

Socijalni pokret u Irskoj slabije se razvijao radi političkih borbi, no svejedno se mogu prepoznati neki pozitivni primjeri katoličkog socijalnog djelovanja. Tako je 1931. osnovano udruženje *Muintir na Tire* (Narod zemlje) koji se razvio u pokret za poboljšanje socijalnog života seoskih područja Irske i bio jedan od najvažnijih posrednika širenja katoličkog socijalnog nauka.[98] Društvo *Christus Rex Society*, utemeljeno 1945. godine, objavljivalo je istoimeni časopis i nastojalo širiti katolički socijalni nauk među klericima, ali i među laicima.[99]

1.2.3. Povijesni razvoj u Hrvatskoj

Kao i uvijek kada se promatraju određeni događaji u povijesti, valja se najprije usredotočiti na povijesno stanje društva, na okolnosti koje su u određenom trenutku povijesti utjecale na određene događaje, postupke određenih osoba i sl. Važno je u razmatranju katoličkog pokreta u Hrvatskoj imati na umu okolnosti u kojima su se Hrvati nalazili. Tu je od presudne važnosti obratiti pozornost na političku situaciju na ovim prostorima.

U razdoblju od 1903. do 1945. godine, u kojem se govori o *Hrvatskom katoličkom pokretu*, teritorij današnje Republike Hrvatske pripadao je trima različitim državama. Do 1918. ovim područjem upravljala je Austro-Ugarska Monarhija s time da je Slavonija bila pod upravom Budimpešte, dok su Istrom i Dalmacijom upravljali iz Beča.[100]

1918. godine stvorena je Država SHS, koja od 1. prosinca 1918. službeno nosi naziv Kraljevina SHS, a od 1929. govorimo o Kraljevini Jugoslaviji pod diktaturom dinastije Karađorđević. Tijekom II. svjetskog rata stvorena je Nezavisna Država Hrvatska, a od 1945. teritorij Hrvatske pripada Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji. U takvim okolnostima političkog ustroja rađala se ideja osamostaljenja Hrvatske države.

Među početke buđenja osjećaja pripadnosti Katoličkoj Crkvi valja svrstati hodočašće u Rim hrvatske katoličke mladeži i posvetu hrvatske mladeži Srcu Isusovu.[101] Još jedan

[97] *Sword of Spirit* imao je krilaticu: „Molitva, studij i akcija“, a utemeljen je od strane kardinala Hinsleya. Usp. *Isto,* 522-523.
[98] Usp. *Isto,* 530.
[99] Usp. *Isto,* 531.
[100] Usp. I. ZUBAC, Hrvatski katolički pokret na početku 20. stoljeća, u: *Obnovljeni život*, 73(2018.)3, 330.
[101] Zgodno je spomenuti kako je posvetna pjesma ovog hodočašća bila „Do nebesa nek se ori“ koju je skladao Petar Perica, a koja je i danas jedna od omiljenijih pjesama hrvatskog katoličkog puka. Usp. J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, 19.

važan događaj, koji je bio jedan od izvora katoličkog pokreta, jest Prvi hrvatski katolički ustanak koji je održan 3. rujna 1900. godine u Zagrebu.[102] Jedan od produkata sastanka bilo je osnivanje *Hrvatske poljodjelske banke* koja je započela osnivanjem zadruga po selima.[103]

Treba istaknuti i strujanja koja su djelovala protiv razvoja katolicizma u hrvatskom društvu. Kritika katoličanstva nazvala se *Naprednjacima* i pokrenuli su 1904. godine list *Hrvatski pokret*.[104] Kao jedan od prvih važnih događaja katoličkog pokreta bilo je osnivanje kulturno-političkog kluba *Immaculata* koje je u zajedništvu s biskupom Mahnićem i biskupom Šarićem osnovalo *Hrvatsko katoličko tiskovno društvo* i koje, kao vrhunac i glavni cilj svog djelovanja, pokreće 1904. godine izdavanje katoličkog dnevnika *Hrvatstvo*.[105]

Politički program kojeg je *Hrvatstvo* zastupalo bio je program koji je osuđivao bezvjerstvo u politici, književnosti i znanosti. Osuđivao se socijalizam, liberalni katolicizam, nietscheanizam te se naglašavalo hrvatsko domoljublje, zastupalo hrvatski jezik i hrvatski narod te vjernost rimokatoličkoj Crkvi.[106] U prethodnom tekstu prikazane su neke prvotne odrednice izviranja katoličkog pokreta na tlu današnje Hrvatske.

Važnu ulogu u razvoju katoličkih pokreta među hrvatskim pukom ima utemeljenje udruženja hrvatskih studenata u Beču[107] pod nazivom *Hrvatska*. Službeni list udruženja *Hrvatska* bio je časopis *Luč*[108] koji je osnovan 1905. godine i prvi mu je urednik bio Ivan Butković, svećenik kojega biskup Mahnić šalje u Beč kako bi okupio hrvatske studente u Beču.[109]

Iste godine kada se utemeljuje udruženje *Hrvatska*, pokrenuta je revija *Za hrvatsku naobraženu ruku – Hrvatska straža* koja se smatra i jednim od službenih početaka

[102] Predsjednik tog sastanka bio je grof Miroslav Kulmer, a neke glavne rasprave vodile su se oko katoličkog života, karitativnih društava, katoličkog tiska, odnosa Crkve i države, socijalnog pitanja, crkvene umjetnosti itd. Usp. J. KRIŠTO, *Prešućena povijest,* Zagreb, 1994., 155-181.
[103] Antun Bauer bio je na čelu utemeljenog dioničkog društva *Hrvatske poljodjelske banke* koja je osnovana 1901. godine. Usp. J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, 21-22.
[104] Naprednjake su činili većinom mladi ljudi, povratnici s europskih sveučilišta. Usp. *Isto,* 22-23.
[105] Više o osnivačima kluba i dnevnika, o (ne)prihvaćanju dnevnika u društvu te kritika istog od strane političkih protivnika ali i od strane katoličkog svećeništva radi naglašenosti pravaške ideologije i nacionaliziranja katoličanstva vidi više J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret,* 24- 30.
[106] Usp. *Isto,* 27.
[107] Hrvatski studenti još su se udruživali i u Grazu, Pragu i Budimpešti. Usp. Katolički pokret, u: A. REBIĆ (ur.), *Opći religijski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 2002., 442.
[108] Časopis se najprije tiska u Beču, te 1912. godine njegovo uredništvo potpuno seli u Zagreb. Usp. J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, 72.
[109] Usp. F. ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, Zagreb, 1996., 434.

katoličkog pokreta.[110] Đački pokret (Mahnić, Butković) temeljio se na tri odrednice: vjera, narod i demokracija. Iz takvog razmišljanja, nastalo je geslo lista *Luči*: „hrvatstvo, katoličanstvo i demokracija.“[111]

1.2.3.1. Utemeljenje HKAD Domagoj i daljnji razvoj pokreta

10. 11. 1906. godine utemeljeno je u Zagrebu *Hrvatsko katoličko akademsko društvo Domagoj*.[112] Tijekom vremena, ovo društvo postaje središtem hrvatskog đačkog i studentskog pokreta, a onda svoj utjecaj nastavlja i na katolički pokret u Hrvatskoj općenito.[113] Ogranke svoga društva, *Domagoj* utemeljuje po ostalim gradovima poput Karlovca, Požege, Splita, Zadra, Sinja, Dubrovnika itd. te tako šire ideju promicanja katoličkog udruživanja učenika i studenata.[114]

Važno je naglasiti kako je aktivnost hrvatskog katoličkog pokreta bila prepoznata i od strane sjemeništaraca koji su svojim djelovanjem doprinosili širenju istog. Kongres hrvatskog katoličkog đaštva održan je 1909. godine u Splitu na kojem je odlučeno da se u Zagrebu osnuje *Hrvatski katolički đački savez*. On je i osnovan 1910. godine.[115] Problematika hrvatskog katoličkog pokreta bila je u tome što se previše vezivao uz djelovanje politike. Taj problem uviđa biskup Antun Mahnić i uz želju za nestranačkim djelovanjem 1912. godine utemeljuje *Pijevo društvo* koje putem tiska (tjednik *Jutro*) nastoji širiti katoličke ideje. Iste godine osnovan je *Katolički seniorat*, organizacija koju su činili već oblikovani članovi jer su ranije bili članovi đačkih i studentskih udruženja.

Seniorat je nadzirao rad svih katoličkih društava i njihovih djelatnosti. Zato su seniori kolektivno „inicijatori novih pothvata na kulturnom, socijalnom i vjerskom području, brinu se o njegovu idejnom usmjeravanju i neposrednom razvoju.“[116] Važnu ulogu u politici imala je *Hrvatska pučka stranka*, osnovana 1918. godine od strane pripadnika *Seniorata* koja će već na izborima 1920. godine imati 9 izabranih zastupnika.[117]

[110] Više o urednicima, sadržaju revije i njenom prihvatu od strane drugih listova i puka vidi više: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, 34-36.
[111] Usp. *Isto*, 44.
[112] Usp. *Isto*, 48.
[113] F. ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, 434.
[114] Popis društava i časopisa po gradovima u Hrvatskoj i okolnim zemljama vidi više: J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, 48.
[115] Usp. F. ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, 434.
[116] *Isto*, 435.
[117] Usp. J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, 125-129.

1.2.3.2. Hrvatski orlovski savez i Katolička Akcija

Orlovstvo je kao pokret nastalo u Češkoj krajem 19. stoljeća, a glavni mu je cilj bilo suprotstavljanje *sokolstvu* tj. liberalnoj ideologiji koja se odvaja od Katoličke Crkve. *Orlovstvo*[118] je u Hrvatsku došlo iz Slovenije, a 23. listopada 1921. osnovana je *Jugoslavenska Orlovska Sveza* sa sjedištem u Ljubljani. *Hrvatski orlovski savez* osnovan je 11. prosinca 1923. pod vodstvom Ive Protulipca kao predsjednika i Ivana Merza kao tajnika te je okupljao većinu ranije osnivanih omladinskih i đačkih društava.[119]

U samom katoličkom pokretu nastaju vremenom dvije struje. Jednu struju predstavlja *HKAD Domagoj* i sami *Katolički seniorat*, dok se druga struja okreće *orlovstvu* te se službeno 1925. godine *Hrvatski katolički pokret* raspao na te dvije struje.[120] Te dvije struje nisu se slagale oko utjecaja svojih organizacija na politiku u državi. To posebice prepoznajemo u samim osobama koje su bile jedne od glavnih predstavnika ovih struja: Petar Rogulja (*Hrvatski katolički pokret - Katolički seniorat*) kao naglašavatelj važnosti socijalno političkog djelovanja i Ivan Merz (*Katolička akcija, Orlovstvo*) usredotočen na duhovnost protiv svake političnosti i stranačja.[121] Od nastupanja šestosiječanjske diktature[122] zabranjen je rad političkih stranaka, ali i vjerskih udruženja. Svoje djelovanje dvije struje nastavile su u *Apostolatu sv. Ćirila i Metoda* (*Seniorat, HKAD Domagoj*), te druga struja u *Križarskom bratstvu* (*Orlovski savez*).[123]

Papa Pio XI. 1922. godine enciklikom *Ubi arcano* definira novi oblik udruživanja katolika koji naziva *Katoličkom akcijom*[124] i kojom najviše cilja na sudjelovanje vjernika laika u Crkvi i društvu. *Seniorat*, radi svoje političke aktivnosti (*Hrvatska pučka stranka*), nikada nije službeno bio dio *Katoličke akcije* dok je *HKAD Domagoj* bio službeno dio

[118] Detaljnije o izvorima orlovstva, širenju, sastancima, članovima, voditeljima i rastom istoga vidi više: *Isto*, 133-151.
[119] Usp. *Isto*, 146.
[120] Usp. *Isto*, 160-165.
[121] Usp. L. ZNIDARČIĆ, Hrvatski katolički pokret i hrvatska Katolička akcija, u: Z. MATIJEVIĆ (ur.), *Hrvatski katolički pokret*, Zbornik radova s Međunarodnog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001., Zagreb, 2002., 631.
[122] Manifest kralja Aleksandra 6.1. 1929.
[123] Usp. F. ŠANJEK, *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, 437.
[124] Katolička akcija: „organizacija katoličkih laika nastala radi duhovne obnove i prožimanja javnog i društvenoga života kršćanskim načelima, u suradnji s crkvenom hijerarhijom. Potaknuo ju je papa Pio XI. enciklikom Ubi arcano Dei (1922), a organizirana je oko 1930. Djeluje po župama i među pojedinim slojevima i staležima (mladi, žene, odrasli). U pojedinim je zemljama je imala Glavno vijeće (koordinacijski odbor) i Tajništvo pod nadzorom nekoga biskupa. U mnogim zemljama, pa tako i u Hrvata, označavala je novi vjerski zamah u već postojećem katoličkom pokretu.“ Katolička Akcija u: D. BROZOVIĆ, A., KOVAČEC, S. RAVLIĆ (ur.), *Hrvatska enciklopedija*, V, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1999., 432.

Katoličke akcije, ali tek od 1938. godine.[125] Godine 1930. *Orlovski savez* osniva *Križarsko bratstvo*[126] i programom križarstva uvrštava se u *Katoličku akciju* 1934. godine te njihov predsjednik dr. Ivan Protulipac ujedno postaje i predsjednikom *Katoličke akcije* na području Zagrebačke biskupije.[127]

I dalje su postojale prepirke između *Seniorata* i tadašnjih *Križara*. Tijekom vladavine Nezavisne Države Hrvatske *Seniorat* se raspušta dok *Križari* nastavljaju svoje djelovanje. Dolaskom komunista na vlast 1945. godine, službeno se ukidaju sve organizacije *Katoličke akcije*, ali i katoličkog pokreta u Hrvatskoj.

1.2.3.3. Ženski katolički pokret

Zanimljivo je pratiti i djelovanje ženskih društava tijekom razdoblja katoličkog pokreta u Hrvatskoj. Crkva je službeno prepoznala hrvatske orlice (*Sveza hrvatskih orlica*) kao prvu žensku organizaciju *Katoličke Akcije* u Hrvatskoj 1925. godine. Drugi ženski doprinosi razvoju katoličkog pokreta među hrvatskim stanovništvom svakako su vidljivi u časopisima poput *Za vjeru i dom*, *Proljetno cvijeće*, *Ženska misao*.

Kao glavni motivi ženskog katoličkog pokreta predstavljani su borba protiv protuvjerske, liberalne ideje, želja za očuvanjem vjere, obitelji i naroda, socijalni motivi, povratak ženskog identiteta i stvaranje pokreta koji se razlikuje od sekularnih ženskih feminističkih pokreta.[128]

1.3. Katoličke udruge u RH – djelovanje i zakonsko uređenje

Budući da su u razdoblju od 1945. pa nadalje katoličke udruge bile prisilno ugašene i spriječene u svojem djelovanju,[129] osnutkom suvremene hrvatske države ponovno se omogućuje osnivanje i razvoj katoličkog utjecaja u civilnom društvu.[130] Neke od prvih

[125] L. ZNIDARČIĆ, Hrvatski katolički pokret i hrvatska Katolička akcija, 635.
[126] Pregled nastanka, razvoja, sudionika i djelovanja Križarskog bratstva vidi više: B. NAGY, *Hrvatsko križarstvo: pregled osnivanja, razvoja i obnove Križarske katoličke organizacije u Hrvatskoj*, Zagreb, 1995.
[127] Usp. L. ZNIDARČIĆ, Hrvatski katolički pokret i hrvatska Katolička akcija, 636.
[128] Više o aktivnostima, organizacija, članovima i protivnicima ženskog katoličkog pokreta u Hrvatskoj vidi više: R. ANIĆ, Ženski katolički pokret od 1907. do 1925. godine, u: Z. MATIJEVIĆ (ur.), *Hrvatski katolički pokret*, Zbornik radova s Međunarodnog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001., Zagreb, 2002., 331-346.
[129] Usp. I. JAKUL, Pravni položaj Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj: od totalitarizma do demokracije u: *Crkva u svijetu* 50(2015.)3, 482-491.
[130] Usp. članak 14. 1.: „Republika Hrvatska priznaje pravo vjernika da osnivaju društva s ciljevima koji su vlastiti Crkvi. Što se tiče građanskih učinaka njihova djelovanja, ta se društva ravnaju prema odredbama zakonodavstva Republike Hrvatske. 2. Republika Hrvatska jamči katolicima i njihovim društvima i ustanovama potpunu slobodu djelovanja i javnog nastupa bilo usmeno ili pismeno.“ Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, potpisan u Zagrebu 18. 12. 1996., ratificiran u

udruga (društava), s naglaskom na promicanje katoličkih načela, nastajale su i prije proglašenja Zakona u udrugama (1997.)[131]. Od tih prvih udruga valja na državnoj razini spomenuti *Hrvatsko katoličko liječničko društvo*, osnovano u Zagrebu 16.2.1991., koje svoje djelovanje ostvaruje i na području Đakovačko-osječke nadbiskupije u podružnicama Osijek, Slavonski Brod i Vinkovci. Zatim spominjemo *Hrvatsko katoličko društvo prosvjetnih djelatnika*, osnovano 1993. godine, *Hrvatsku udrugu katoličkih gospodarstvenika* i *Hrvatsko katoličko društvo medicinskih sestara i tehničara* (1994.). Još neke udruge s područja Đakovačko-osječke nadbiskupije koje su među prvima osnovane su: *Crkveno pjevačko društvo 'Mir'* (1992.), *Pjevačko društvo svetog Josipa* (1994.), *Duhovno hrašće naše Gospe Šumanovačke* (1997.), *Udruga katoličkih izviđača Jarmina* (1998.), *Udruga hrvatskih brojnih obitelji 8+* (1999.), *Mađarska katolička žena* (2000.).[132]

Udruge (društva) koje su osnovane i djelovale prije 1997. godine bile su regulirane prema Zakonu o društvenim organizacijama i udruženjima građana[133] jer je Zakon o udrugama[134] donesen tek 1997. godine. Zakonom o udrugama iz 1997. same udruge potvrđene su kao pravne osobe i donesena je njihova definicija: „Udruga u smislu ovoga Zakona, je svaki oblik dobrovoljnog udruživanja više građana i pravnih osoba sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koji se, radi zaštite i promicanja zajedničkih ekoloških, gospodarskih, humanitarnih, informacijskih, kulturnih, etničkih i nacionalnih, prosvjetnih, socijalnih, strukovnih, športskih, tehničkih, zdravstvenih, znanstvenih i drugih interesa i ciljeva te njihovih uvjerenja, bez namjere stjecanja dobiti, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja, ako zakonom nije drukčije određeno.“[135] 2001. godine izlazi novi Zakon o udrugama[136], a 2014. Zakon o udrugama prema kojemu se danas uređuje djelovanje istih. Neka od glavnih pitanja koja uređuje zakon o udrugama su: osnivanje udruge, njezin pravni položaj, članstvo,

Hrvatskom Saboru 7. 2. 1997., dostupno na: https://narodnenovine.nn.hr/clanci/medunarodni/1997_02_3_19.html (10.8.2020.)

[131] Usp. Zakon o udrugama (1997.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_07_70_1209.html (10.8.2020.)

[132] Sve godine osnutka preuzete su iz Registra udruga Republike Hrvatske, dostupno na: https://registri.uprava.hr/#!udruge (10.8.2020.)

[133] Usp. Zakon o društvenim organizacijama i udruženjima građana (1990.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_02_10_125.html (10.8.2020.)

[134] Usp. Zakon o udrugama (1997.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_07_70_1209.html (10.8.2020.)

[135] Usp. članak 2. Zakona o udrugama (1997.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_07_70_1209.html (10.8.2020.)

[136] Usp. Zakon o udrugama (2001.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_10_88_1496.html (10.8.2020.)

registriranje, djelovanje, postupak registracije, pitanje imovine i financiranja, statut, nadzor, prestanak postojanja, prekršaji i kazne itd. Uspoređujući prvi zakon o udrugama i danas važeći, valja istaknuti neke promjene poput pitanja financiranja, tj. samog cilja Zakona o udrugama iz 2014. kojim se nastoje „stvoriti preduvjeti za djelotvorno financiranje programa i projekata od interesa za opće dobro“[137]. To se osobito odnosi na programe i projekte djelovanja udruga koji se financiraju iz izvora državnog proračuna, Europske unije ili nekih drugih izvora. Još jedna novost u Zakonu o udrugama iz 2014. jest donošenje načela djelovanja udruge: načela neovisnosti, javnosti, demokratskog ustroja, neprofitnosti i slobodnog sudjelovanja u javnom životu.[138] Od 2014. godine na stranicama Ministarstva uprave Republike Hrvatske dostupan je Registar udruga[139] u kojem se mogu pronaći sve informacije vezane uz postojanje i djelovanje svih registriranih udruga u Republici Hrvatskoj.

Kako bi se, ravnajući se prema važećem Zakonu o udrugama, osnovala i registrirala udruga potrebne su sljedeće stavke. Za osnivanje je važno da udrugu osniva najmanje tri osnivača (poslovno sposobna fizička ili pravna osoba).[140] Zahtjev za postupak registracije podnosi se, na propisanom obrascu, uredu državne uprave pri jedinici područne (regionalne) samouprave na čijem je području sjedište udruge i to u roku od tri mjeseca od dana donošenja odluke o pokretanju postupka za upis. Neki od dokumenata potrebnih za registraciju udruge su zahtjev za upis u Registar, zapisnik o radu i odlukama osnivačke skupštine, statut, imena i podatci osnivača i osoba ovlaštenih za zastupanje (likvidator) i određene suglasnosti s obzirom na pojedine situacije.[141]

[137] Usp. članak 2. Zakona o udrugama (2014.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (10.8.2020.)
[138] Usp. članak 6-10. Zakona o udrugama (2014.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (10.8.2020.)
[139] Registar udruga, dostupno na: https://uprava.gov.hr/registar-udruga/826 (10.8.2020.)
[140] Usp. članak 11. Zakona o udrugama (2014.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (10.8.2020.)
[141] Usp. članak 22. i 23. Zakona o udrugama (2014.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (10.8.2020.)

2. Prikaz rezultata istraživanja djelovanja katoličkih udruga na području Đakovačko–osječke (nad)biskupije

U ovom dijelu diplomskog rada prikazat ćemo rezultate istraživanja provedenog među članovima katoličkih udruga na području Đakovačko-osječke (nad)biskupije. Valja napomenuti kako su kontaktirane samo one udruge koje su službeno crkveno priznate i one koje su upisane u Registar udruga[142]

2.1. Cilj istraživanja

U ovom radu predstavljeni su rezultati istraživanja čiji je cilj prikazati realno stanje djelovanja katoličkih udruga na području Đakovačko-osječke (nad)biskupije. Rezultati ankete usporedit će se u posljednjem dijelu diplomskog rada s uputama službenih dokumenata Crkve o djelovanju udruga kako bi se odgovorilo na glavno problemsko pitanje: djeluju li katoličke udruge na području Đakovačko-osječke (nad)biskupije u skladu s naukom i uputama dokumenata Crkve? Drugim riječima predstavit ćemo crkvene dokumente o poslanju udruga u svjetlu rezultata dobivenim ovim istraživanjem.

Uz prvi spomenuti cilj istraživanja, važno je bilo ispitati stanje o svjesnosti smisla djelovanja udruge, povezanosti članova i njihovih župnih zajednica, učestalosti pohađanja sv. misa, sadržaju i redovitosti sastanaka članova, doprinosu članova i poznanstvu socijalnog nauka Crkve itd., iz čega onda proizlaze i sama pitanja koja su bila upućena ispitanicima, a odgovaraju na spomenute upite.

2.2. Metoda istraživanja i uzorak nad kojim se provodilo istraživanje

Metoda koja se koristila u ovom istraživanju bila je online anketa (anketni upitnik). Anketa se sastoji od ukupno dvadeset pitanja. Prva tri pitanja odnose se na opća obilježja ispitanika poput spola, dobi i završenog stupnja obrazovanja iz čega se definira uzorak ispitanika, a uz to je dodano pitanje o učestalosti pohađanja svete mise i pripadanje određenoj udruzi. Drugi dio pitanja odnosi se na samo djelovanje udruge: smisao djelovanja udruge, učestalost provođenja sastanaka, sadržaj sastanaka, okvirna brojnost članova, pitanje dovoljnosti financiranja, ostvarenje smisla djelovanja, samostalnost u djelovanju (udruge ogranci), zadovoljstvo radom udruge, neke ideje za promjenama i poboljšanjima u radu udruge, način na koji ispitanik sudjeluje u radu udruge, vremenski

[142] Registar udruga, dostupno na: https://registri.uprava.hr/#!udruge (10.8.2020.)

doprinos radu udruge ispitanika i volja za većim vremenskim doprinosom. U trećem dijelu nastojalo se ispitati poznanstvo socijalnog nauka Crkve, sadržaj znanja (ukratko) o socijalnom nauku Crkve i aktivnost u radu župe.

Anketni upitnik poslan je samo članovima katoličkih udruga s područja Đakovačko-osječke (nad)biskupije koje su službeno priznate od strane Crkve i upisane u Registar udruga Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske. U prilogu 2., na kraju rada, imamo popis anketiranih udruga. Treba naglasiti kako je još veći broj onih udruga koje aktivno djeluju, ali nisu registrirane tj. nemaju reguliran status. Od 41 udruge na popisu, na anketu je odgovorilo njih 13 (31,7%). Od 53 zaprimljena odgovora dobivamo sljedeći reprezentativni uzorak:

1. Spol – muškarci (56,6%) i žene (43,4%)
2. Dob – 18 do 30 godina (30,2%)
   31 do 40 godina (18,9%)
   41 do 50 godina (11,3%)
   51 do 60 godina (18,9%)
   61 i više godina (20,8%)
3. Završeni stupanj obrazovanja – osnovna škola (5,7%)
   srednja škola (22,6%)
   VŠS ili dodiplomski studij (13,2%)
   VSS ili diplomski studij (39,6%)
   magisterij (1,9%)
   doktorat (17%)

Osvrćući se na reprezentativni uzorak treba istaknuti kako je anketa ispunjena većinom od strane najmlađe ispitane populacije (18 do 30 godina) i od strane ispitanika koji imaju završenu veću stručnu spremu ili diplomski studij. Svakako jedan od razloga toga je i sama informatička pismenost koja je bliža mlađoj populaciji i onoj više obrazovanoj. No, ipak možemo iščitati kako su članovi katoličkih udruga većinom visoko obrazovani ljudi srednje dobi (70% ispitanih članova ima najmanje završenu višu stručno spremu ili dodiplomski studij, a njih 17% završen doktorat).

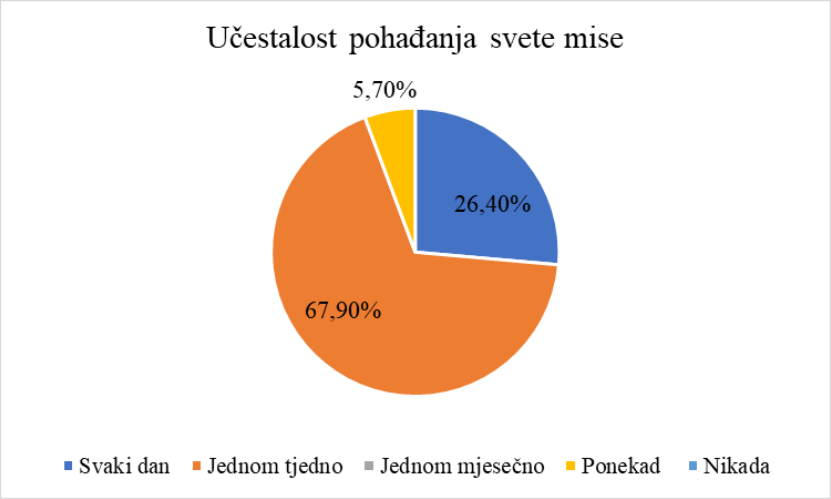
Rezultati istraživanja

Kao što smo već spomenuli, svoje odgovore poslalo je 53 članova udruga. Odgovori su pristigli od 13 članova koji pripadaju različitim katoličkim udrugama s područja Đakovačko-osječke (nad)biskupije. Imena udruga ovdje nećemo spominjati budući da je anketa bila anonimna i pojedine odgovore bilo bi moguće povezati s određenim udrugama čime potencijalno narušavamo odnose u udruzi, a time i samo njeno djelovanje. Treba spomenuti kako su bili kontaktirani voditelji 41 udruge na području Đakovačko-osječke (nad)biskupije, od kojih je 13 poslalo svoje odgovore u anketi, a ostalima su brojevi bili nevaljani, odgovori nikad zaprimljeni (nekada obećani, nekada poruke potpuno ignorirane), ankete poslane poštom nikada ne vraćene, udruge neaktivne i slično. Valja uzeti u obzir da su neki članovi udruga, a i njihovi voditelji, informatički nedovoljno pismeni za ispunjavanje ankete. Od dijela uspješno provedene ankete slijede nam sljedeći odgovori.

2.3.1. Učestalost pohađanja svete mise i aktivnost u radu župe

U pitanju „Koliko često pohađate svetu misu?“ bila su ponuđena pet odgovora: svaki dan, jednom tjedno, jednom mjesečno, ponekad i nikada. Dobili smo sljedeće odgovore:

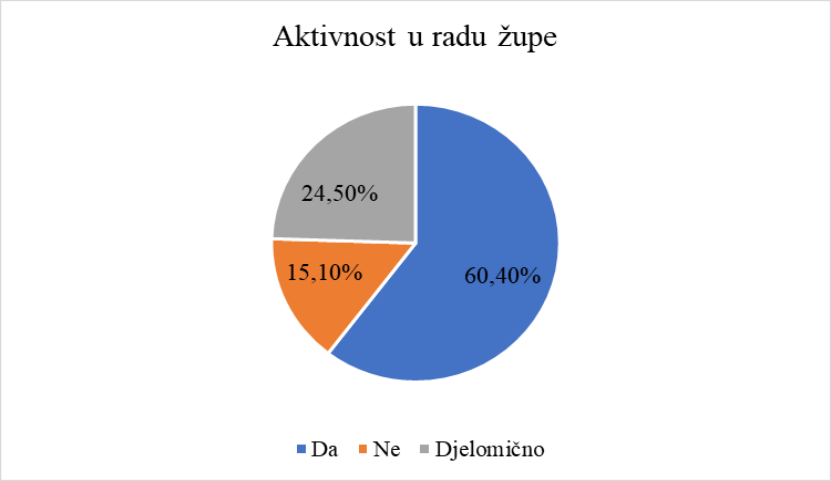
Grafikon 1. Učestalost pohađanja svete mise

Iz grafikona možemo iščitati kako 26,4% ispitanika svetu misu pohađa svakodnevno, njih 67,9% jednom tjedno, a 5,7% ispitanika svrstalo se u one koji ponekad pohađaju svetu misu.

Kako bi se ispitala povezanost članstva u katoličkoj udruzi i aktivnost u župnoj zajednici, ispitanici su s odgovorima (Da, ne, djelomično) odgovorili na pitanje: „Jeste li aktivni u radu Vaše župne zajednice?“ Dobiveni su sljedeći rezultati.

Grafikon 2. Aktivnost u radu župe

Iz ovog grafikona možemo iščitati kako je preko 60% ispitanika, članova katoličkih udruga, aktivno i u djelovanju njihovih župnih zajednica, dok njih 24,5% aktivno djeluje djelomično, a 15,1% nije aktivno u radu župne zajednice.

2.3.2. Smisao djelovanja udruge i ostvarenje smisla

Pitanje o smislu djelovanja udruge bilo je slobodnog tipa, tj. ispitanici nisu imali predviđene odgovore, već su sami iznosili svoje viđenje smisla i svrhe djelovanja udruge kojoj pripadaju. Postavljeno je pitanje „Koji je smisao djelovanja udruge kojoj pripadate?“, a odgovore smo organizirali i grupirali u tablicu po povezanosti i sličnosti.

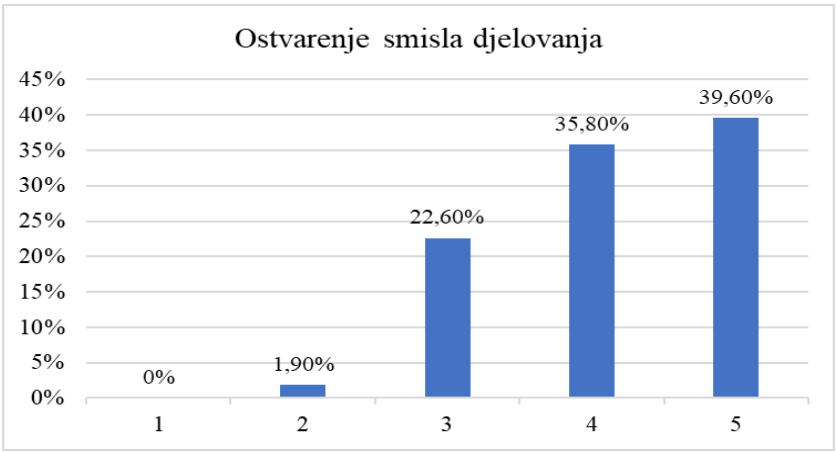
Tablica 1. Smisao djelovanja udruga

Karitativno i humanitarno djelovanje	Pomoć socijalno ugroženima, starima, bolesnima, nemoćnima, invalidnim osobama, djeci, samohranim roditeljima itd. Donošenja Krista osobama u potrebi. Resocijalizacija socijalno ugroženih.
Duhovna i spoznajna izgradnja	Rast u vjeri kroz spoznaju i rad. Duhovna i opće ljudska izgradnja. Slavljenje Boga, molitveni susreti. Izgradnja molitvenog zajedništva. Upoznavanje biblijskih, kulturnih i stručno – znanstvenih područja. Promišljanje o istinama naše vjere. Molitva za potrebe Crkve i drugih ljudi.

	Širenje temeljnih vrijednosti kršćanstva među medicinskim osobljem i njihova produhovljenost.
Evangelizacija	Čuvanje i promicanje kršćanskog identiteta, etike, vrijednosti i nauka u društvu. Svjedočenje sakramentalnog života i življenje Evanđelja. Širenje Božje riječi. Svjedočenje katoličanstva u znanosti i umjetnosti. Rad s mladima, duhovnost i uključenost u djelovanju Crkve mladih. Evangelizacija mladih. Svjedočenje predbračne čistoće. Implementiranje kršćanskih načela u liječničkoj praksi i izmjenjivanje iskustva s kolegama.
Promicanje dostojanstva života	Očuvanje života od začeća do prirodne smrti. Briga o majkama koje nisu abortirale.
Očuvanje i promicanje crkvene glazbene baštine	Promicanje hrvatske i svjetske zborske crkvene glazbe.
Ostalo	Potpora i pomoć župnicima.

Kako bi istražili razmišljanje članova o ostvarenju smisla djelovanja postavljeno im je pitanje „Koliko se ostvaruje smisao djelovanja udruge kojoj pripadate?“ i ponuđena je ljestvica ocjena od 1 do 5 kako bi ocijenili ostvarenje smisla djelovanja udruge čiji su članovi.

Grafikon 3. Ostvarenje smisla djelovanja

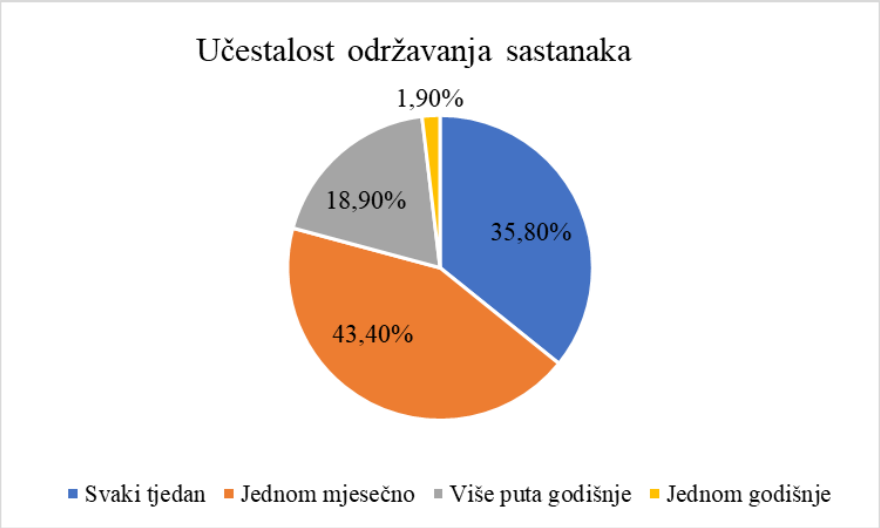

Iz dobivenih rezultata možemo izračunati prosječnu ocjenu ostvarenja smisla djelovanja. Ona je dobivena izračunom aritmetičke sredine ocjena[143] i iznosi 4,132. Ispitanici ostvarenju smisla djelovanja daju vrlo dobru ocjenu čime, drugim riječima, pokazuju svoje zadovoljstvo ostvarenjem smisla i cilja djelovanja udruge kojoj pripadaju.

2.3.3. Učestalost održavanja i sadržaj sastanaka

Učestalost održavanja sastanaka ispitali smo pitanjem „Koliko često održavate sastanke u udruzi?“ i ponuđenim odgovorima: svaki tjedan, jednom mjesečno, više puta godišnje i jednom godišnje.

Grafikon 4. Učestalost održavanja sastanaka

Rezultati pokazuju kako najveći postotak ispitanih udruga svoje sastanke održava jednom mjesečno (43,4%), zatim njih 35,8% održava sastanke svaki tjedan. 18,9% udruga svoje sastanke održava više puta godišnje, a 1,9% jednom na godinu.

Kako bi saznali glavne sadržaje i aktivnosti na sastancima udruga postavljeno je pitanje „O čemu najčešće raspravljate na sastancima udruge?“ i na pitanje je trebalo odgovoriti vlastitim odgovorima tj. nije bilo ponuđenih odgovora. Odgovore smo grupirali po sličnosti i prikazali ih u sljedećoj tablici.

[143] Broj ispitanika koji je dao određenu ocjenu pomnožen je s tom ocjenom (ocjena 1 – 0 osoba; ocjena 2 – 1 osoba; ocjena 3 – 12 osoba; ocjena 4 – 19 osoba i ocjena 5 – 21 osoba) i podijeljen s ukupnim brojem ispitanika (53 osoba) i dobivena je prosječna ocjena.

Tablica 2. Sadržaji sastanaka

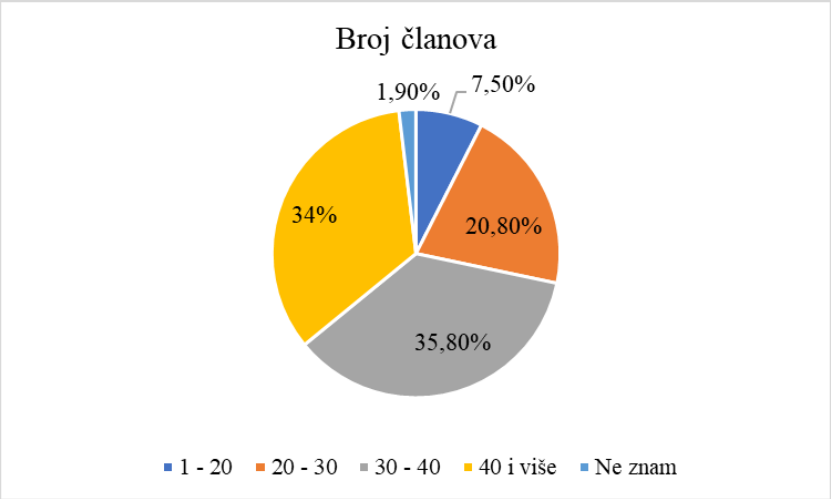
Tekuće aktivnosti	Planiranje aktivnosti i načina djelovanja. Vrednovanje izvršenih aktivnosti. Tekući problemi i izazovi zajednice. Smjernice djelovanja i organiziranje. Edukacija i unaprjeđenje rada udruge. Nove ideje za djelovanje. Uključivanje novih članova, bolje pastoralno djelovanje i izgrađivanje zajedništva. Podjela poslova. Publikacije.
Duhovnost	Zajednička i osobna molitva. Kateheza. Duhovno obnavljanje. Osobne borbe i problemi. Slavljenje Boga, uvježbavanje pjevanja. Duhovne vježbe.
Biblijski sadržaj	Razmatranje biblijskih tekstova i djela crkvenih učitelja. Nedjeljna čitanja. Rasprave o biblijskim tekstovima, teoloških eseja i crkvenih dokumenata.
Općenite teme	Vjernički život, društvo, aktualni događaji i teme vezane uz svakodnevni život i duhovnost. Sve potrebno u određenom trenutku. Različite teme. Problemi mladih: predbračna čistoća, odnosi u obitelji, rast u vjeri i molitvi, bludnost itd. Etički problemi u radu. Problemi modernog društva.
Zborsko pjevanje	Probe pjevanja, planiranje nastupa.

Promatrajući sadržaje sastanaka i aktivnosti koje se provode na njima možemo uočiti kako među odgovorima nema spomena tema socijalnog nauka Crkve. Sve spomenute aktivnosti su neophodne, potrebne i vrijedne, ali ne postojanje sadržaja iz područja socijalnog nauka, koji treba biti temelj djelovanja udruga, pokazuje nedostatak u radu udruga.

2.3.4. Broj članova u udruzi

Kako bi dobili barem približan broj članova koji djeluju u udrugama postavili smo pitanje ispitanicima „Koliko članova okuplja Vaša udruga?“ i ponudili odgovore prema kojima su ispitanici određivali približan broj članova njihove udruge.

Grafikon 5. Broj članova u udruzi

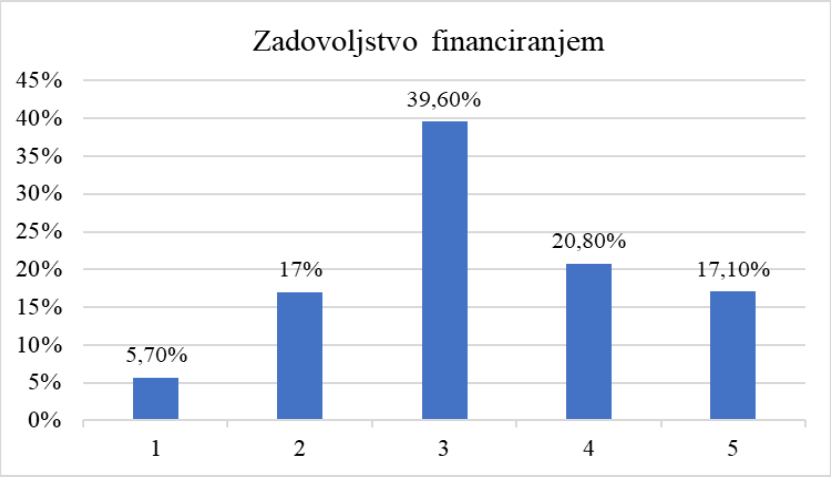

Ovim rezultatima uviđamo kako 35,8% udruga ima okvirno 30 – 40 članova, 34% udruga 40 i više, a njih 20,8% između 20 i 30 članova. 1,9% ispitanika nije znalo odgovoriti na pitanje, a 7,50% smatra da njihova udruga okuplja 1 – 20 članova.

2.3.5. Financiranje i samostalnost u djelovanju

Kako bi se ispitalo (ne)zadovoljstvo financiranjem udruge ispitanicima je postavljeno pitanje „Imate li dovoljno financijskih sredstava za rad Vaše udruge?“, a odgovori su bili previđeni u ocjenama od 1 do 5 (1 = Ne, nikako; 5 = Da, potpuno).

Grafikon 6. Zadovoljstvo financiranjem

Očitavajući rezultate možemo izračunati prosječnu ocjenu[144] dostatnosti financijskih sredstava za rad udruge, a ona izračunata aritmetičkom sredinom iznosi 3,26.

[144] Broj ispitanika koji je dao određenu ocjenu pomnožen je s tom ocjenom (ocjena 1 – 3 osoba; ocjena 2 – 9 osoba; ocjena 3 – 21 osoba; ocjena 4 – 11 osoba i ocjena 5 – 9 osoba) i podijeljen s ukupnim brojem ispitanika (53 osoba) i dobivena je prosječna ocjena.

Pitanje samostalnosti u djelovanju odnosi se samo na udruge koje djeluju na nacionalnoj ili međunarodnoj razini, a mi smo kontaktirali ogranke na području Đakovačko-osječke (nad)biskupije. Postavljeno je pitanje „Koliko se kao udruga samostalni u djelovanju? Ovisite li o svojoj središnjici? Ako da, oviste li potpuno? (Pitanje se odnosi samo na udruge ogranke)“ i odgovori su bili slobodnog tipa koje smo onda grupirali u tablicu (potpuno slobodni, gotovo samostalni, većinom ovisni i potpuno ovisni o središnjici).

Tablica 3. Samostalnost u djelovanju

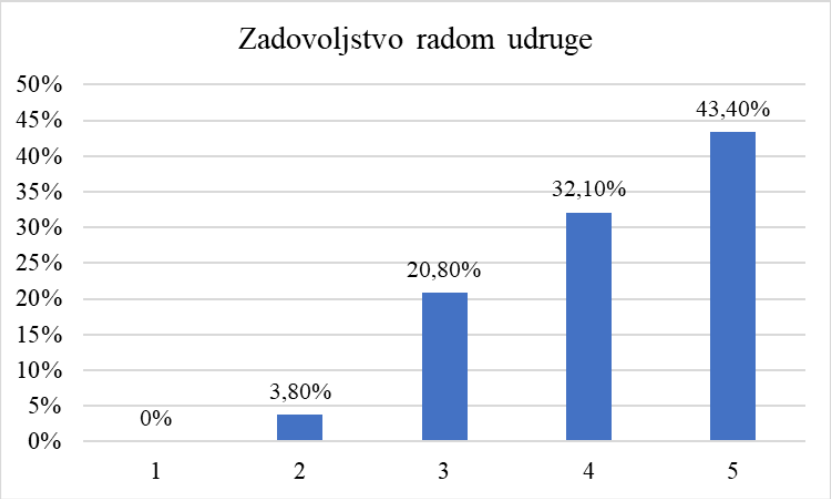
GRUPIRANI ODGOVOR	ODGOVORI	POSTOTAK
Potpuno samostalni	Samostalni smo. Ne ovisimo o središnjici.	11/18 = 61,1%
Gotovo samostalni	Uglavnom samostalni. Financijski ovisimo o središnjici. Sami kreiramo program rada, ali izvještaje šaljemo središnjici.	6/18 = 33,3%
Većinom ovisni	Ovisimo dosta	1/18 = 5,5%
Potpuno ovisni	-	0%

Ovdje treba napomenuti kako je na pitanje odgovorilo samo 18 ispitanika budući da se pitanje odnosilo samo na ogranke udruga, a onda se i postoci odnose samo na udruge ogranke. Dobiveni rezultati pokazuju kako su udruge ogranci u više od 60% (61,1%) slučajeva potpuno samostalni, neovisni u djelovanju.

2.3.6. Zadovoljstvo radom udruge i ideje za promjene i poboljšanje

Ispitanici su svoje odgovore na pitanje „Koliko ste zadovoljni radom udruge kojoj pripadate?“ pretočili u ocjene od 1 do 5 (ocjena 5 predstavlja potpuno zadovoljstvo) i rad svojih udruga ocijenili kako je prikazano u sljedećem grafikonu.

Grafikon 7. Zadovoljstvo radom udruge

Ovim ocjenjivanjem dobili smo rezultat koji pokazuje kako je 43,4% članova potpuno zadovoljno radom svoje udruge. Ocjenu 4 dalo je 32,1% ispitanika, ocjenu 3 20,8%, ocjenu 2 3,8%, a niti jedan ispitanik rad svoje udruge nije ocijenio nedovoljnom ocjenom.

Nakon pitanja o zadovoljstvu slijedilo je pitanje „Što bi promijenili/poboljšali u radu udruge kojoj pripadate?“ na koje su ispitanici odgovarali slobodnim tipom odgovora tj. nije bilo previđenih odgovora. U tablici koja slijedi grupirali smo odgovore i one koji se ponavljaju nismo više puta navodili.

Tablica 4. Ideje za promjene i poboljšanje rada udruge

Ništa	Trenutno ništa. Ne bih ništa promijenio. Nisam siguran. Sve funkcionira.
Odnos s Bogom	Veće oslanjanje na Božju providnost. Više klanjanja i slavljenja. Više osobne molitve.
Angažiranost članova	Veća svijest o potrebi angažiranja u župnim zajednicama. Veća angažiranost svih članova. Snažnija uključenost članova u konkretne aktivnosti. Uključivanje mlađih članova. Više članova. Traženje prave motivacije. Promjena odnosa članova prema korisnicima (osuđivanje, ponižavanje i sl.). Promijeniti sebe na bolje.
Rad udruge	Češći sastanci i susreti. Više očitovanja katoličkog stava o bitnim pitanjima života. Više istupa u javnom prostoru (očitovanja i isticanje stavova vjernika laika o zakonskim odredbama). Više donacija. Financiranje. Bolja komunikacija i češće

	ažuriranje administracije. Više molitve, samostalnog razmišljanja. Bolja eksponiranost udruge. Bolja organiziranost. Izravniji narativ. Više aktivnosti za mlade. Više privatnog druženja. Više aktivnosti i pomaganja. Bolja upečatljivost u društvu i bolja povezanost.
Konkretne ideje	Otvaranje dnevnog boravka za starije polupokretne osobe. Više hodočašća i druženja. Uvođenje više edukacije za socijalno ugroženu djecu. Radno vrijeme ili lokaciju. Više susreta s drugim sličnim zajednicama. Profesionalni plaćeni tečaji za medijsku evangelizaciju, glazbena edukacija katehetsko usavršavanje. Edukacije za leadership (osposobljavanje za vođenje timova), komunikaciju s različitim tipovima osobnosti, samousavršavanje (edukator ID).

2.3.7. Način sudjelovanja, vremenski doprinos i volja za većim doprinosom

Kako bi ispitali na koje sve načine članovi sudjeluju u radu udruge, koje su njihove zadaće i čime se sve bave, postavili smo pitanje slobodnog tipa „Na koji način sudjelujete u radu udruge?“ na koje su ispitanici davali svoje odgovore bez već prije predviđenih odgovora. Odgovore smo svrstali u određene grupacije, a one koji se ponavljaju nismo navodili više puta.

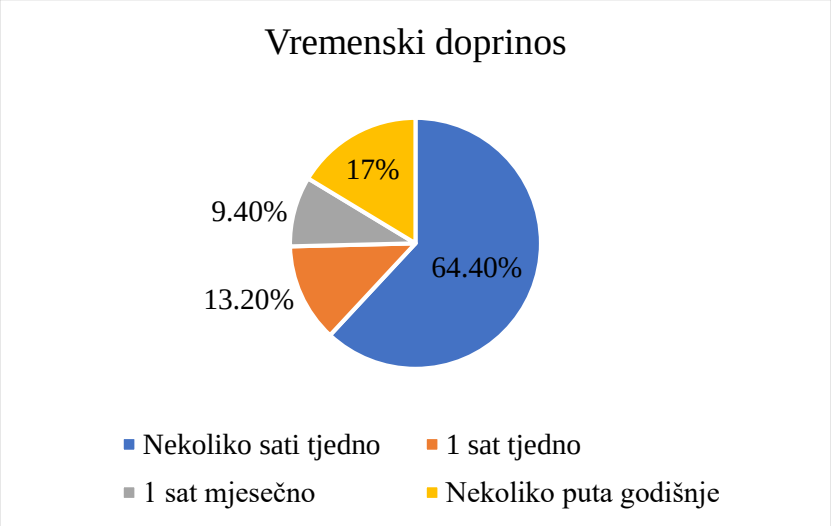
Tablica 5. Načini sudjelovanja u radu udruge

Molitva	Molitveni i zagovorni tim.
Administracija	Uređenje web stranica i društvenih mreža. Član predsjedništva. Predsjedništvo. Medijski izvještaji. Tajnik. Uredski poslovi i administracija. Upravno vijeće. Blagajnica. Tekuće organizacijske stvari. Vođenje podružnice.
Animiranje	Sviranje, pjevanje, animiranje molitvenih susreta.

Druga djelovanja	Ministriranje. Planiranje, organizacija i provođenje aktivnosti i događanja. Dobivena zaduženja. Priprema materijala, duhovnih poticanja i razmatranja. Izlaganja o temama vezanim uz djelatnost udruge. Sudjelovanje u diskusijama, raspravama. Sudjelovanje na hodočašćima. Skladištar i spremačica uredskog prostora. Pomažem što me se traži. Sakupljanje donacija i podjela paketa. Organiziranje promidžbe i nastupa. Osiguravanje financijskih sredstava. Volontiranje. Voditelj projekta. Na koji god način je potrebno. Evangeliziranje putem digitalnih medija. Sudjelovanje na sastancima. Poslušno molim i sudjelujem u svim projektima. U donošenju odluka.

Nakon upoznavanja s različitim aktivnostima članova u radu udruge, zanimalo nas je koliko svoga vremena članovi izdvajaju za rad udruge. U grafikonu koji slijedi doneseni su rezultati, a odgovori su bili predviđeni uz pitanje koje glasi „Koliko vremenski doprinosite radu udruge kojoj pripadate (sati volontiranja)?“

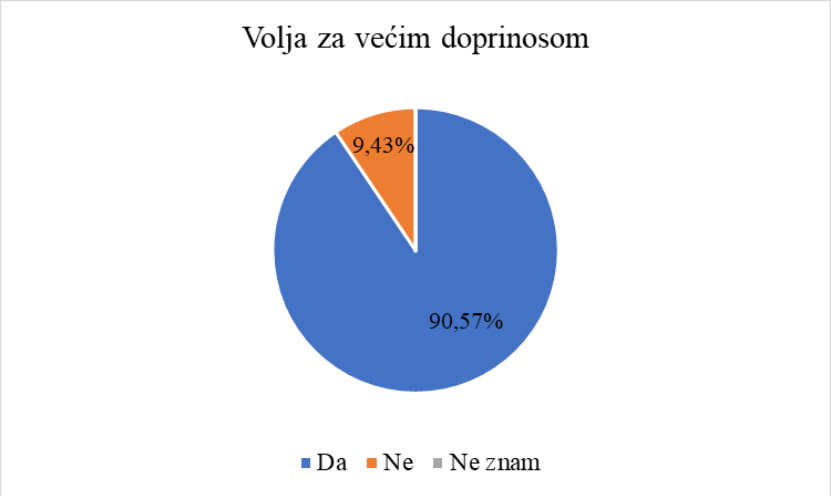
Grafikon 8. Vremenski doprinos

Na temelju rezultata uviđamo kako 64,4% ispitanika u radu svoje udruge doprinosi nekoliko sati tjedno. Njih 13,2% vremenski odvoji jedan sat tjedno, a jedan sat mjesečno izdvaja 9,4% ispitanika. 17% ispitanika vremenski doprinos radu svoje udruge postavlja u kategoriju od nekoliko puta godišnje.

U sljedećem pitanju željeli smo istražiti volju za većim doprinosom u radu udruge. Stoga je postavljeno pitanje „Jeste li voljni više doprinositi radu udruge?“ s pripadajućim odgovorima (Da, ne, ne znam).

Grafikon 9. Volja za većim doprinosom

Velika većina ispitanika (njih 90,57%) izrazila je želju više doprinositi radu udruge kojoj pripada, a njih 9,43% ne zna je li voljna više doprinositi. Ohrabruje podatak da niti jedan ispitanik nije odgovorio kako ne želi više doprinositi radu udruge.

2.3.8. Upoznatost sa socijalnim naukom Crkve i kratki opis znanja

Na kraju upitnika željeli smo ukratko saznati poznavanje socijalnog nauka Crkve među članovima katoličkih udruga na područja Đakovačko-osječke (nad)biskupije. Najprije smo postavili pitanje „Jeste li upoznati sa socijalnim naukom Crkve?“ s ponuđenim odgovorima (Da, ne, djelomično). Nakon tog pitanja uslijedilo je pitanje „Možete li ukratko opisati svoje znanje na području socijalnog nauka Crkve?“ koje nije imalo ponuđene odgovore, već su ispitanici sami navodili svoje odgovore, a isti su prikazani u Tablici 6.

Grafikon 10. Upoznatost sa socijalnim naukom Crkve

Odgovorima na ovo pitanje dobili smo rezultat koji nam kazuje kako 49,1% ispitanika smatra kako je upoznato sa socijalnim naukom Crkve, a njih 43,4% svoju upoznatost smatra djelomičnom. 7,5% ispitanika smatra kako nije upoznato sa socijalnim naukom Crkve. Kako su članovi upoznati ili ne upoznati sa socijalnim naukom Crkve i što o njemu znaju slijedi nam u sljedećoj tablici.

Tablica 6. Sadržaj znanja socijalnog nauka Crkve

Ne znam, ne bih znao, ne, slabo, malo, ne mogu ukratko, površno, ne poznajem dovoljno
Navještaj Radosne vijesti.
Izravna primjena kršćanskih vrijednosti u život.
Posjedujem osrednje znanje, prosječno, osnovno i potrebno znanje. Poznajem osnovne stavke
Caritas.
Angažiranost vjernika u socijalnim pitanjima – siromašni, bolesni
Svjedočenje u području našeg zaposlenja.
Briga o socijalno potlačenima s obzirom na dostojanstvo osobe kao Božjeg stvorenja.
Zadovoljavajuće znanje s potrebom produbljivanja nekih tema.
Približavanje ljudima u potrebi. Crkva pomaže siromašnima i potrebitima.
Doprinos boljem i pravednijem društvo, aktivno djelovanje u dovršenju stvaranja svijeta.
Briga za drugoga, biti „sol zemlje“, biti primjer i uzor, činiti dobro uvijek i svugdje.
Pohađam predavanja o socijalnom nauku.
Aktivno svjedočenje kršćana u svijetu, promicanje društvene pravde.
Završila sam nadbiskupijske formacije za župne suradnike, položila ispit socijalni nauk Crkve, pratim Crkvene dokumente, odslušala sam tri godišnja ciklusa socijalnog nauka pri Vikarijatu Osijek.

Dobro sam informiran.
Mjesto gdje se teologija susreće s realnim uvjetima života.
Crkva pomaže ljudima da se približe Bogu.
Počinje sa enciklikom Rerum novarum i razvija se i danas. Bit je stavljena na otvaranje Crkve i aktivaciju kršćana u svakodnevnom životu. Sa svakom novom enciklikom se raspravlja o nekoj pojavi i prepoznaju se neke nove vrijednosti kao rješenja. Tako npr. u enciklici Quadragesimo anno govori o supsidijarnosti, kasnije se pojavljuje i solidarnost itd.
Doprinos duhovnom razvoju i pomoć potrebitima.
Briga o dostojanstvu i dobrobiti svakog čovjeka, poticaj na solidarnost i pomaganje.
Osobno me najviše zanima područje vezano uz dostojanstvo osobe vezano za pravo na rad, također pitanja koja se tiču obiteljskog života.
Bavi se gospodarskim, političkim i kulturnim pitanjima.
Moje je znanje o socijalnom nauku Crkve dovoljno široko za potrebe mog angažmana u Crkvi.
Bliže se bavi stvarima iz civilnog društva.
Položio sam uspješno sve kolegije SNC-a.
Izvrsno poznajem socijalni nauk Crkve te mnoge teme enciklika.
Milosrđe, djela milosrđa.
Znanje koje imam o tome je stečeno preko interneta. Sviđa mi se rečenica Franje Kuharića pa ću nju citirati: "U socijalnom nauku Crkve možemo pronaći rješenje za brojne društvene probleme u Hrvatskoj."
Briga za obitelj, djecu, nezaposlene, siromašne, rad na poboljšanju stanja za svaku ovu kategoriju.
Brojne smjernice za uključenost i djelovanje katolika u društvu su definirane brojnim enciklikama kroz povijest, koje pozivaju vjernike na uključenost i svjedočenje vjere u svim sferama društva, pozivaju nas na poštivanje prava i dostojanstva svakog čovjeka, javnom, radnom mjestu, društvenom djelovanju...
Socijalni nauk Crkve u svojoj biti opisuje valjano svjedočanstvo naše vjere u praksi, ljubljenjem, praštanjem svakom čovjeku prema tome kako je sam Isus Krist za nas to činio.
Uvažavati tuđa mišljenja, opomenuti ako je potrebno u ljubavi, paziti na svoje ponašanje.
Pa uglavnom sam upoznat s temeljnim načelima naše Katoličke Crkve.
Nauk Crkve o društvenom poretku, o svijetu, o suživotu ljudi u ovom vanjskom svijetu.

Promatrajući odgovore na pitanja o poznavanju socijalnog nauka Crkve uvidjeli smo kako 43,4% ispitanika smatra kako je djelomično upoznato s istim, a onda se djelomično poznavanje očitovalo i u odgovorima. Uz odgovore o potpunom ne znanju socijalnog nauka uviđamo i površnost odgovora koji definiraju isti kao duhovnost, čisto karitativno djelovanje, znanje o temeljima vjere, opominjanje bližnjega i slično (usp. Tablica 6). Ipak, postoje i odgovori gdje se očituje dobro poznanstvo socijalnog nauka, nastojanje oko praćenja dokumenata Crkve na tom području, aktivnost za pravednije društvo, pohađanje socijalnih tribina, tečajeva itd. S obzirom na to da socijalni nauk Crkve često nije sadržaj sastanaka udruga neki od odgovora oduševljavaju, ali i pokazuju da su ta znanja plod njihova osobnog nastojanja. Svakako je bitno više i kvalitetnije upoznati članove udruga sa socijalnim naukom Crkve i njegovim temeljnim odrednicama.

3. Crkveni dokumenti o poslanju udruga u svjetlu rezultata istraživanja: očekivanja i stvarnost

U ovom, posljednjem, dijelu rada nastojat ćemo neke upute crkvenih dokumenta o djelovanju i formiranju članova katoličkih udruga usporediti s dobivenim rezultatima istraživanja. Teško je pronaći potpune upute i savjete za rad katoličkih udruga te ovdje navodimo one najvažnije, sabrane iz raznih dokumenata Crkve.

3.1. Temelji djelovanja udruga

Kako bi svaka zajednica ljudi, pa tako i katolička udruga, djelovala i napredovala u svome djelovanju „potrebna je organizacija i razborita disciplina zato da se postigne sloga u djelovanju i htjenju.“[145] Dotičući se organizacije, treba spomenuti kako su se u našem istraživanju, pod pitanjem o idejama za promjenama i poboljšanjima, našli odgovori koji upravo prokazuju kako je u nekim udrugama potrebna bolja komunikacija među članovima, ažurnija administracija, češći sastanci, veća organiziranost i slično (usp. Tablica 4). Svi spomenuti primjeri naglašavaju važnost dobre organizacije u radu katoličkih udruga. Kakva bi trebala biti disciplina udruženja i sama organizacija udruge ne može se definirati prema točno određenim i stalnim pravilima.[146] Svakako valja uzeti u obzir i neke okolnosti vremena i prostora u kojima udruga djeluje, iskustvo, običaje naroda, same ljude koji su subjekti, ali i objekti djelovanja.[147] Ipak, prva socijalna enciklika donosi jednu definiciju, trajno pravilo za djelovanje radničkih udruženja koje možemo prenijeti i na sve katoličke udruge: „radnička udruženja treba tako organizirati i rukovoditi da sredstva budu što prikladnija i sposobnija za predloženu svrhu, koja se sastoji u tome da pojedinci u udruženju mogu izvući što više dobara za tijelo, dušu i obitelj.“[148] Uz dobara koja se ostvaruju u udrugama valja naglasiti kako se i crkveno zajedništvo na poseban način izražava u udruženom djelovanju laika bez obzira na to što su ta djelovanja različita s obzirom na područje rada, način rada i sl.[149] Ipak, sva djelovanja katoličkih udruga idu prema jednoj svrsi, a ona kaže da laička društva „hoće odgovorno sudjelovati u poslanju Crkve i donositi Kristovo Evanđelje kao izvor nade za

[145] LAV XIII., *Rerum novarum*. br. 42.
[146] Usp. *Isto*.
[147] Usp. *Isto*.
[148] *Isto*.
[149] Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 29.

čovjeka i obnove za društvo.“[150] To je temelj poslanja katoličkih udruga. Udruživanje laika tolika je pomoć njima samima za kršćansko življenje, življenje u skladu s Evanđeljem u ovom svijetu budući da ih udruge podupiru i obrazuju za apostolat, „vode i upravljaju njihovom apostolskom djelatnošću tako da je dopušteno nadati se mnogo obilnijim plodovima negoli kad bi pojedinci djelovali odvojeno.“[151]

Temelj i razlog udruživanja vjernika laika ujedno jest i eklezиološki razlog tj. „znak zajedništva i jedinstva Crkve u Kristu.“[152] To je razlog koji opravdava i objašnjava pravo okupljanja vjernika laika[153], ali s druge strane i potrebu postojanja kriterija prema kojima se laička katolička udruženja formiraju, djeluju i ostvaruju crkvenu autentičnost.[154] Kriteriji crkvenosti[155], koji služe za rasuđivanje i priznavanje laičkih udruženja su sljedeći: 1. Prvenstvo poziva kršćanina na svetost i rast prema punini kršćanskog života i savršenoj ljubavi. Svako udruženje laika pozvano je biti oruđem svetosti, pomažući jedinstvo vjere i praktičnog života.[156] 2. Odgovornost u ispovijedanju, prihvaćanju i razglašavanju katoličke vjere, istine o Kristu, Crkvi i čovjeku u poslušnosti Učiteljstvu. Svako „udruženje laika mora biti mjesto navještaja i ponude vjere kao i odgoj za nju u njezinu neokrnjenu sadržaju.“[157] 3. Svjedočanstvo čvrstog zajedništva u odanosti Papi i Biskupu koje se očituje u prihvaćanju doktrinarnih pouka i pastoralnih smjernica za djelovanje.[158] 4. Podudaranje svrhe udruge svrsi Crkve tj. misionarsko i evangelizacijsko poslanje.[159] 5. „Nastojanje oko ponazoćenja u ljudskom društvu kojim se, u svjetlu društvenog naučavanja Crkve, stavlja u službu cjelovita dostojanstva čovjeka. U tom smislu udruženja vjernika laika moraju postati žive rijeke dioništva i uzajamnosti na izgradnji pravednijih i bratskijih uvjeta u društvu.“[160] Ove iznesene kriterije crkvenosti prepoznajemo kao nit vodilje katoličkih udruga u Đakovačko-osječkoj (nad)biskupiji. To najviše prepoznajemo u odgovorima o smislu djelovanja udruga i sadržajima njihovih sastanaka (usp. Tablica 1. i Tablica 2.). Većina odgovora o smislu djelovanja udruga

[150] *Isto.*
[151] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 18.
[152] *Isto.*
[153] Pravo i sloboda udruživanja i okupljanja laika „je istinsko i vlastito pravo koje ne proizlazi iz nekakvog ustupka sa strane autoriteta, nego izbija iz Krštenja kao sakramenta, i poziva vjernike laike na aktivno sudjelovanje u zajedništvu i u poslanju Crkve. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 29.
[154] Usp. *Isto.*
[155] Usp. *Isto,* br. 30.
[156] Usp. *Isto.*
[157] *Isto.*
[158] Usp. *Isto.*
[159] Usp. *Isto.*
[160] *Isto.*

doticala se evangelizacije, molitve, pomoći potrebitome, svjedočenja i prakticiranja vjere (usp. Tablica 1.). Budući da udruge, koje su sudjelovale u istraživanja, nasljeduju spomenute kriterije smijemo zaključiti kako nastoje nasljedovati i ostvarivati crkvenu autentičnost.

Uloga je nekih katoličkih udruga da njihovi članovi povežu rad u svojim strukama s propisima katoličke vjere, a da u isto vrijeme sačuvaju poštovanje i želju za suradnjom s „ostalim društvenim klasama na kršćanskoj obnovi čitavog društvenog života.“[161] Upravo taj dio poslanja katoličkih udruga možemo iščitati i u našem istraživanju, osobito u dijelu ispitivanja o smislu i svrsi djelovanja (usp. Tablica 1.). U ovakvim primjerima prepoznajemo vjernika laika kao onoga koji u isto vrijeme pripada Crkvi i građanin je svijeta.[162]

Svaka katolička udruga dužna je urediti svoj crkveno-pravni i društveni status. U prvome dijelu rada uvidjeli smo kako se udruga registrira u Republici Hrvatskoj, a glavni je temelj registriranja statut koji utvrđuje odrednice djelovanja, organiziranja i upravljanja udruge. Crkva kao institucija također ima svoj uređen sustav priznavanja udruga katoličkima s određenim crkvenim značajem.[163] Radi ovih odrednica u našem istraživanju sudjelovale su samo katoličke udruge koje imaju priznat crkveno-pravni i državno-pravni status, a njihovi statuti dostupni su na stranicama Registra udruga.

3.2. Odnosi

Eklezijološki razlog, spomenut u prethodnom poglavlju, znak je koji se mora prepoznati „u odnosima zajedništva kako u nutrini tako na vanjštini raznih oblika udruživanja u širokom kontekstu kršćanske zajednice.“[164] Upravo te unutarnje i vanjske odnose udruge nastojat ćemo predstaviti u nastavku rada.

3.2.1. Unutarnji odnosi u zajednici katoličke udruge

Odnosi među članovima, uz sva pozitivna nastojanja, financiranje, uvjete itd., krucijalna su za plodonosno i uspješno djelovanje udruge i upravo u tom odnosu prvenstveno članovi međusobno dokazuju i pokazuju bratsku ljubav. Njihova je međusobna zadaća „posvješćivati i utvrđivati u jednima i drugima osjećaj dužnosti i

[161] PIO XI., *Quadragesimo anno*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Zagreb, 1991., br. 33.
[162] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, br. 43.
[163] Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, Kan. 322. § 2
[164] IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, br. 29.

obdržavanje evanđeoskih zapovijedi – zapovijedi koje, odvraćajući čovjeka od neumjerenosti, zabranjuju prekoračiti mjeru i traže da se u državi uz toliku različitost osoba i stvari održi sklad.“[165] Budući da se govori o udruženom apostolatu, katoličkom udruženju, važna je suradnja i složnost te udruženi apostolat sam po sebi zahtijeva da bude „ostvaren zajedničkim djelovanjem.“[166] Kristovi vjernici svoje apostolsko djelovanje potpunu ostvaruju samo ako složno idu za jednim ciljem.[167] Jedna od opasnosti u odnosima među članovima jest shvaćanje članstva kao parlamentarno zastupništvo u kojem se očituje svjetska logika vlasti, a nikako ne duhovna stvarnost Crkve, vjera i konstantna upućenost angažmana prema onostranome.[168]

Uspoređujući naputke o međusobnim, unutarnjim odnosima u katoličkoj udruzi s našim istraživanjem valja nam uočiti kako se kao sadržaj sastanaka navode aktivnosti poput izgrađivanja zajedništva, zajedničke molitve, dijeljenje osobnim borbi i problema itd. (usp. Tablica 2). To su sve aktivnosti koje unaprjeđuju zajedništvo i obogaćuju međusobne odnose. Uz to, u pitanju o idejama za poboljšanja navodi se želja za češćim sastancima i većom aktivnošću i angažiranošću članova (usp. Tablica 4). Članovi katoličkih udruga Đakovačko-osječke (nad)biskupije ovakvim razmišljanjem shvaćaju važnost dobrih međusobnih odnosa u udrugama i imaju želju unaprjeđivati ih.

3.2.2. Izvanjski odnosi – župa, društvo

Katoličke udruge za svoje općenito poslanje imaju misionarski zadatak i u tom smislu na njima je posebna odgovornost u evangelizaciji društva.[169] Njihova otvorenost prema drugima dovodi do toga da se udruge „nikada ne smiju zatvarati u sebe, niti vlastito djelovanje ograničiti samo na svoje članove već djelovati evangelizacijski u društveno-kulturnom ambijentu.“[170] One ne postoje samo za sebe i nisu same sebi svrhom. Njihovo je poslanje služiti crkvenom poslanju s obzirom na svijet, a onda i njihova snaga ovisi o usklađenosti s crkvenim ciljevima i kriterijima, o kojima smo pisali u prijašnjim poglavljima, zatim o svjedočenju i evanđeoskom duhu svih članova.[171]

---

[165] LAV XIII., *Rerum novarum.* br. 41.
[166] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 18.
[167] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 18.
[168] Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA LAIKE, *Svećenik u laičkim udruženjima. Bit i poslanje*, Zagreb, 1990., 38.
[169] Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta*, 119-120.
[170] *Isto,* 120.
[171] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 19.

Uz kriterije crkvenosti, treba spomenuti i obilježja apostolata. Prvo obilježje jest da je cilj katoličkih udruženja i organizacija apostolski cilj Crkve, a on se dotiče društva jer se taj cilj očituje u navještaju Evanđelja, posvećivanju ljudi i kršćanskom oblikovanju njihove savjesti.[172] Sljedeće obilježje tiče se same organizacije djelovanja gdje laici svojim iskustvom preuzimaju odgovornost i vode djelovanje. Bitno je da prilikom provođenja određenih programa i akcija, članovi udruge imaju svijest o mentalitetu današnjice tj. problematiku užurbanosti i nedostatka vremena te pasivnosti vjernika.[173] Obilježje ujedinjenja u organiziranom tijelu udruge označava zajednicu Crkve te pospješuju svoju učinkovitost, a posljednje obilježje nam kazuje kako svako djelovanje valja ostvarivati pod višim vodstvom hijerarhije Crkve.[174]

Uz spominjanje međusobne suradnje članova, valja naglasiti nužnost i potrebu suradnje među apostolatima, udruženjima i organizacijama drugih vrsta.[175] Upravo su tu potrebu izrekli i ispitanici našeg istraživanja (usp. Tablica 4.). O potrebi jačanja povezanosti udruge i društva govore nam ispitanici koji žele bolju upečatljivost i eksponiranost udruge u društvu i više istupa u javom prostoru (usp. Tablica 4.). Jedan odgovor ispitanika izrazio je želju za promjenom odnosa članova prema korisnicima u smislu da se susreo s osuđivanjem i ponižavanjem od strane članova udruge prema potrebitima (usp. Tablica 4.). O takvom, očito stvarnom problemu upozoravaju i dokumenti Crkve te naglašavaju: „neka se najvećom čovječnošću poštuje sloboda i dostojanstvo osobe koja prima pomoć; čistoća nakane ne smije se uprljati nikakvim traženjem vlastite koristi ili težnjom za gospodovanjem“.[176]

Nakon općenitijeg odnosa udruga i društva valja obratiti pozornost na njihov odnos sa župnim zajednicama. U istraživanju smo ispitali koliko često članovi udruga idu na mise te jesu li aktivni u radu župne zajednice. Rezultati su pokazali kako članovi udruga idu većinom često (njih 26,4% svakodnevno, a 67,9% nedjeljom) na svetu misu (usp. Grafikon 1.). Aktivnost članova u radu župne zajednice (usp. Grafikon 2.) očituje se kod 60,4% članova, ali pomalo zabrinjava da njih 15, 1% nikako nije aktivno u radu njihove župne zajednice. Iako ovdje treba spomenuti kako je jedan od odgovora o smislu djelovanja udruge bio „Potpora i pomoć župnicima.“ (usp. Tablica 1). Laička udruženja, a samim time i članovi istih, pozvani su na suradnju i povezivanje sa župnim zajednicama

[172] Usp. *Isto*, br. 20.
[173] HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta*, 119-120.
[174] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 20.
[175] Usp. *Isto*, br. 23.
[176] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 8.

jer će se upravo tako lakše uključiti u društvena i kulturna zbivanja.[177] Svoj doprinos katoličke laičke udruge mogu dati i u izradi pastoralnih programa župe, a izrazito je važno da se integriraju u život župne zajednice poštivajući svoju karizmu i posebnost udruženja.[178] Prezbiteri (ujedno i župnici) neka „otvaraju prostore izazovima Duha, prihvaćaju znakove i izazove vremena te budu dinamični u apostolatu (…), a vjernička društva i pokreti vjernika laika neka poštuju pastirsku službu prezbitera.“[179] Svima mjera treba biti crkveno zajedništvo, ljubav prema apostolatu, a sami laici, članovi katoličkih udruga, moraju rasti u svojoj vjeri i apostolskom opredjeljenju, ali i pronaći sredstva za sudjelovanje u crkvenom životu i poslanju.[180]

3.3. Formacija članova

Formaciju članova treba gledati dvodimenzionalno. Jedna dimenzija formiranja kako osobe, tako i članova katoličkih udruga, jest dimenzija duhovnosti, duhovne formacije i rasta. Druga dimenzija u formiranju članova udruga jest ona koja se dotiče njihova djelovanja u udrugama tj. svega onoga što oni rade za dobrobit društva, a za što je potrebna određena razina učenja, usavršavanja i napredovanja. Kako bi formiranje bilo cjelovito, ono zahtijeva duhovno i doktrinarno napredovanje, ali na njega utječu i okolnosti stvari, osoba i dužnosti kojima se djelatnost udruga prilagođava.[181]

3.3.1. Duhovna formacija

Duhovna formacija temelj je formiranja vjernika laika koji je poslan, kroz rad svoje udruge i u osobnom životu, evangelizirati društvo. Iz toga slijedi da trebaju upoznati „svoje dužnosti prema Bogu: neka dobro znaju što treba vjerovati, čemu se nadati i što činiti za vjersko spasenje. A osobitom pomnjom neka se zaštite od krivih nazora i najrazličitijih mana.“[182] Na osobit način, duhovnoj formaciji laika, potpomažu duhovne vježbe u kojima se vjernik vježba biti najboljim mogućim kršćaninom i odgajati se poput pravog apostola za svako životno zanimanje.[183]

---

[177] Usp. DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Ti si Krist - za nas i za sve ljude: izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske,* br. 179.
[178] Usp. *Isto*, br. 180.
[179] *Isto*, br. 83.
[180] Usp. IVAN PAVAO II., *Govor crkvenim pomoćnicima katoličkih udruga*, 13.12.1979.
[181] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem*, br. 28.
[182]LAV XIII., *Rerum novarum.* br. 42.
[183] Usp. PIO XI., *Quadragesimo anno*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, br. 144.

Sami Krštenjem i sv. Potvrdom, vjernici su oboružani darovima Duha i Svjetlo Božje ih nadahnjuje za službe u obitelji, pozivu i javnosti.[184] Kako bi i nadalje posjedovali darove Duha Svetoga i znali ih ispravno koristiti, treba „biti u Gospodinu i ostati s njime.“[185] Svaki apostolat koji je vjernik dužan provoditi i koji „izvire iz pravoga kršćanskog života ishodište je i uvjet svakoga apostolata laika, pa tako i onoga udruženoga, te ga ništa ne može nadomjestiti.“[186]

Vjernik laik, kao član određene katoličke udruge, dužan je prihvatiti obilježja duhovnog života koji je svojstven toj udruzi i cijeniti „stručnu spremu, za obitelj i društvo te one vrline koje pripadaju društvenom ophođenju, to jest: poštenje, duh pravednosti, iskrenost, čovječnost, jakost duha, bez kojih nema ni pravoga kršćanskog života.“[187]

Koliko je duhovna formacija važna za djelovanje udruga svjesni su i ispitani članovi katoličkih udruga u našem istraživanju. Njihovo duhovno formiranje prepoznajemo u učestalosti pohađanja svetih misa (usp. Grafikon 1.), poslanjima udruga (duhovna i opće ljudska izgradnja, molitveni susreti, izgradnja molitvenog zajedništva, upoznavanje s biblijskim tekstovima i tumačenjima, promišljanje o istinama naše vjere itd.), sadržajima sastanaka – molitva, kateheza, duhovno obnavljanje (usp. Tablica 2.) i izražavanjima potrebe za većim oslanjanjem na Božju providnost, češćom molitvom i slavljenjem Boga (usp. Tablica 4.). U našem istraživanju pronalazimo nastojanja za razvojem duhovne formacije, iako je i ona nedostatna ukoliko se radi samo o rastu osobne duhovnosti, no problem naših udruga je izostanak formacije na području socijalnog poslanja što ćemo uvidjeti u nastavku.

3.3.2. Formacija za konkretan apostolat

Kao prvu općenitu odrednicu za formaciju u apostolatu naglašavamo poznavanje i primjenjivanje socijalnog nauka Crkve među članovima katoličkih udruga. Socijalni nauk Crkve pomaže vjernicima „u pronalaženju odgovora u složenoj stvarnosti obiteljskog, gospodarskog, političkog, kulturnog, međunarodnog i drugih područja društvenog života suvremenog svijeta.“[188] Pomaže im ispravnije tumačiti stvarnost života i prosuđivati

[184] Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA LAIKE, *Svećenik u laičkim udruženjima*, 15-16.
[185] *Isto*, 17.
[186] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 16.
[187] *Isto*, br. 4.
[188] DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Ti si Krist - za nas i za sve ljude: izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske,* br. 170.

mogućnost usađivanja kršćanskih vrijednosti u društvo, a osobito doprinosi evangelizaciji i dijalogu sa svijetom.[189]

Katoličke udruge, organizacije i vjernička društva dužna su u formaciji pružiti što cjelovitije upoznavanje s načelima socijalnog nauka Crkve,[190] a mogu ga i širiti raznim izdanjima i medijima.[191] Najbolji dokaz ispravnosti socijalnog nauka Crkve jest rješavanje socijalnih poteškoća prema njegovim načelima što će zainteresirati one što ga odbacuju te potaknuti njegovu širu primjenu.[192] Treba pokazati vjernicima putove kako da svoje dužnosti izvrše[193], a to je uloga katoličkih udruga koje nastoje usklađivati gospodarsko i društveno djelovanje s crkvenim naukom.[194]

Koliko je socijalni nauk Crkve poznat i prihvaćen nastojali smo ispitati u istraživanju i dobili rezultate prema kojima je 49,1 % članova udruga upoznato sa socijalnim naukom Crkve, a njih 43,4 smatra da je djelomično upoznato. 7, 5% ispitanika nije upoznato sa socijalnim naukom Crkve i ne zna što je. U nastavku istraživanja, kada se nastojalo ispitati što je za članove socijalni nauk Crkve i kako ga oni shvaćaju, dobiveni su različiti odgovori. Dio odgovora negirao je ikakvo znanje o socijalnom nauku Crkve, dok ga je većina njih definirala kao primjenu kršćanskih načela na svakodnevni život u vidu pomaganja potrebitima, uređenju društva, svjedočenja na radnom mjestu i u svijetu, promicanja pravde i slično (usp. Tablica 6.). Neki su ga vezali uz molitveni i duhovni rast, ponašanje i opominjanje u ljubavi (usp. Tablica 6.). Dio ispitanika istaknuli su svoje pohađanje i završavanje formacije na području socijalnog nauka Crkve, redovito praćenje dokumenata Crkve na tom području, prikazali povijesni razvoj socijalnog nauka Crkve, iznijeli i objasnili neka od načela te naglasili kako izvrsno poznaju sadržaj socijalnog nauka Crkve (usp. Tablica 6.). Svakako da među odgovorima ima onih koji dobro razumiju socijalni nauk Crkve i onih koji ga krivo shvaćaju, ali ga, možda nesvjesno, ispravno prakticiraju u svojim svakodnevnim nastojanjima bilo kao vjernici laici, bilo kao članovi katoličkih udruga. U svakom slučaju, u našim anketiranim udrugama uviđamo nedostatak sadržaja formacije na području socijalnog nauka Crkve, a to osobito uviđamo u sadržajima sastanaka gdje nema spomena o formaciji na tom području (usp. Tablica 2.).

[189] Usp. *Isto*.
[190] Usp. *Isto*, br. 181.
[191] Usp. IVAN XXIII., *Mater et magistra*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, Zagreb, 1991., br. 223.
[192] Usp. *Isto*, br. 225.
[193] Usp. *Isto*, br. 230.
[194] Usp. *Isto*, br. 228.

Naglasak je, među dijelom naših ispitanika, na rastu osobne duhovnosti, a ne na socijalnom poslanju.

Ranije smo spomenuli kako uz duhovnu formaciju, članovi potrebuju i formiranje u onome što konkretno rade kroz djelatnost udruge kojoj pripadaju. Takva, cjelovita ljudska formacija treba biti prilagođena ćudi i životnim uvjetima pojedinca koji treba dobro poznavati suvremeni svijet i biti prilagođen kulturi i društvu čiji je član.[195]Što sve ispitani članovi naših udruga rade saznali smo u anketi i uvidjeli kako su djelatnosti raznolike. Načini na koji članovi sudjeluju u radu udruge ovise o poslanju udruge. Neki od članova obavljaju poslove administracije (uredski poslovi, uređivanje web stranica i komuniciranje na društvenim mrežama, predsjedništvo, tajništvo…), neki planiraju, organiziraju i provode aktivnosti udruge, neki rade sve što je potrebno u određenom trenutku, animiraju molitvene susrete, pospremaju prostorije, pomažu potrebite, sakupljaju donacije itd. (usp. Tablica 5.). Sve su to načini sudjelovanja u radu udruge neophodno potrebni za njeno uspješno djelovanje i napredovanje. S obzirom na oblike apostolata zahtijevaju se i odgovarajuće posebne formacije. Ukoliko govorimo o apostolatu evangelizacije i posvećivanja ljudi, potrebno je osposobljavanje za uspostavu razgovora s drugima i temeljitije izučavanje katoličkog nauka kako bi ispravno pronosili Kristovu poruku.[196] U apostolatu kršćanske obnove poretka vremenite stvari, vjernici laici trebaju biti poučeni o već spomenutom socijalnom nauku i prakticirati ga, pravome značenju i vrijednosti vremenitih dobara, organiziranju ustanova i sl.[197] O važnosti takvog praktičnog formiranja progovorili su i ispitanici našeg istraživanja u idejama za promjenama i poboljšanjima. Tako su naveli primjere samousavršavanja, tečajeva za medijsku evangelizaciju, glazbenu edukaciju, katehetsko usavršavanje, edukacije za leadership (osposobljavanje za vođenje timova), komunikaciju s različitim tipovima osobnosti i tako dalje (usp. Tablica 4.).

Budući da su djela milosrđa i ljubavi pravi način svjedočenja kršćanskog života, formacija treba „voditi k njihovu vršenju, da Kristovi vjernici već od samoga djetinjstva nauče supatiti s braćom te im velikodušno pomagati kad su u potrebi.“[198]

Uz duhovnu formaciju, koja je temelj i uvjet „svakoga plodnog apostolata,“[199] potrebna je i doktrinarna formacija (teološka, etička i filozofska) te praktična i tehnička

[195] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 29.
[196] Usp. *Isto,* 31.
[197] Usp. *Isto.*
[198] *Isto*.
[199] *Isto,* br. 29.

formacija.[200] Uvidjeli smo u ranijim poglavljima koliko su važni odnosi unutar i izvan same udruge, a kako bi se oni ostvarili valja njegovati prave ljudske vrednote, umjeti bratski živjeti, surađivati i nastojati uspostavljati razgovor s drugima.[201]

Formacija, uz teorijsku poduku, zahtijeva i onu praktičnu tj. promatranje, prosuđivanje, rad u svjetlu vjere kako bi stupili u djelatnu službu Crkve.[202] Ta formacija je konstantna s obzirom na napredak u zrelosti osobe i novih svakodnevnih situacija i problema na koje se nailazi, a upravo na taj način se vjernik „duboko i djelotvorno uklapa u samu stvarnost vremenitoga poretka i učinkovito preuzima svoj udio u njegovoj izgradnji; ujedno kao živi član i svjedok Crkve čini Crkvu prisutnom i djelatnom usred vremenitih stvarnosti.“[203]

Upravo su laičke udruge čest primjer redovitog puta odgovarajuće doktrinarne, duhovne i praktične formacije, a njihovi okupljeni članovi, međusobno „promišljaju metode i plodove svoje apostolske djelatnosti te s evanđeljem uspoređuju način svojega svakidašnjeg života.“[204] Taj primjer međusobnog potpomaganja i savjetovanja prepoznali smo i među članovima, ispitanicima našeg istraživanja. Naime nekoliko njih je navelo kako upravo na sastancima međusobno dijele svoje osobne borbe i probleme i svakidašnjeg života (usp. Tablica 2.). Uz zajedničku formaciju i pomaganje, važno je da se i svaki pojedinac sam djelatno priprema za apostolat, otkriva talente kako bi mogao učinkovitije služiti Bogu i svijetu.[205] Toga su također svjesni naši ispitanici budući da upozoravaju na potrebu veće angažiranosti, uključenosti, promjene sebe samih na bolje, traženje ispravne motivacije i tako dalje (usp. Tablica 4.). Formacija svakako ima veliku ulogu u djelovanju same udruge budući da su srž udruge njezini članovi koji svojim kompetencijama pospješuju kvalitetu rada i ostvarivanje smisla djelovanja udruge kojoj pripadaju.

[200] Usp. *Isto.*
[201] Usp. *Isto.*
[202] Usp. *Isto.*
[203] *Isto.*
[204] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem,* br. 30.
[205] Usp. *Isto.*

ZAKLJUČAK

Katoličke udruge, kao udruženi apostolat, ostvaruju kršćansku zadaću donošenja evanđeoske poruke tako što okupljaju katolike sa sličnim interesima i uvjerenjima te ih usmjeruju kako da što bolje ostvare svoje kršćansku zadaću i poslanje. Budući da su kršćani, a onda i katolici, dionici ovoga svijeta, dužni su djelovati u njemu i činiti ga što sličnijim Kraljevstvu Božjemu. Objašnjavajući odnos crkvenog i svjetovnog osvijestili smo i zaključili kako katoličke udruge pripadaju civilnom društvu s obzirom na njihov način djelovanja.

Povijesni presjek nastanka i razvoja katoličkih udruga započeli smo s katoličkim pokretom – skupom organiziranih laičkih udruženja u prvoj polovici 20. stoljeća kojem je cilj bio prožeti zemaljsku stvarnost kršćanskim vrednotama. Ovdje je bilo važno objasniti sliku društva, političkog ustroja i tehnoloških dostignuća kako bi se shvatio kontekst osnivanja katoličkih inicijativa i udruženja u pojedinim državama Europe. U pojedinim državama katoličke inicijative su se pojavile i prije enciklike *Rerum novarum* pape Lava XIII., čija je uloga u svim tim povijesnim i društvenim mijenama izuzetno važna. Hrvatski katolički pokret je okupljao katolike i na teritoriju današnje RH, ali i u inozemstvu (Beč, Graz, Prag…). Jedno od najvažnijih katoličkih udruženja bilo je *Hrvatsko katoličko akademsko društvo Domagoj* koje je svoje ogranke imalo po cijeloj Hrvatskoj. Vremenom su bila osnovana i ostala udruženja poput *Pijeva društva, Katoličkog seniorata, Hrvatskog orlovskog saveza* iz kojeg kasnije nastaje *Križarsko bratstvo* itd. Nakon spomena na žensko katoličko udruženo djelovanje, potrebno je bilo spomenuti i katoličke udruge koje su nastale u današnjoj Republici Hrvatskoj i uvidjeti zakonsku regulativu njihova djelovanja prema Zakonu o udrugama (2014.).

Budući da je cilj rada, uz definiranje katoličkih udruženja i njihov povijesni presjek nastanka, pokazati sadašnje djelovanje katoličkih udruga, napravili smo istraživanje o djelovanju udruga na području Đakovačko-osječke (nad)biskupije. Istraživanje je provedeno samo među članovima čije se udruge crkveno i državno registrirane. Rezultati, prikazani u grafovima i tablicama, dali su nam odgovore na pitanja o učestalosti pohađanja svete mise, aktivnosti u radu župe, prepoznavanju smisla djelovanja udruge i ostvarenju istog, učestalosti održavanja sastanaka u udruzi i sadržajima istih, brojnosti članova, zadovoljstvu financiranjem i samostalnosti djelovanja, zadovoljstvu radom udruge i prijedlozima za promjenama, načinima sudjelovanja, vremenskom doprinosu i volji za većim vremenskim doprinosom te na kraju o upoznatosti sa socijalnim naukom

Crkve i sadržaju znanja o njemu. Osvrćući se na rezultate možemo ustvrditi kako su oni većinom pozitivni. Članovi katoličkih udruga vezani su uz župnu zajednicu i njene aktivnosti, često pohađaju svete mise, znaju prepoznati koji je smisao djelovanja udruge kojoj pripadaju i ocijeniti ostvarenje smisla. Vrednovanjem financiranja i samostalnosti u djelovanju iskazali su osrednje zadovoljstvo financiranjem, ali visoku samostalnost u djelovanju naspram središnjica udruga. Bogatstvo katoličkih udruga možemo prepoznati u zadovoljstvu radom udruga, ali na osobit način u njihovim prijedlozima i idejama za poboljšanjem koji otkrivaju veliku želju i inovativnost u daljnjem radu. Što sve članovi udruga rade u udrugama i koliko vremenski vremena ulažu u djelovanje istih, pokazuje nam vrijednost tih udruga i daje nam nadu u uspješno ostvarenje njihova poslanja. U pitanjima o socijalnom nauku Crkve dobili smo osrednje rezultate poznanstva. U sadržaju znanja socijalnog nauka uviđamo nedostatnost poznavanja istog, ali imamo i nekoliko pozitivnih primjera znanja koja pokazuju veliku upućenost.

U trećem dijelu rada prikazali smo usporedbu rezultata istraživanja i uputa crkvenih dokumenata za djelovanje i organizaciju katoličkih udruga. Govoreći o temeljima djelovanja udruga, osvijetlili smo pitanje organizacije, ciljeva i ekleziološke dimenzije djelovanja. Zaključivši o tome, uvidjeli smo da ispitane udruge imaju dobro organizirane strukture rada, česte sastanke, mnogovrsne načine sudjelovanja u radu, ali i izražene želje za većim angažmanom članova. Odlomak o odnosima prikazuje nam unutarnje odnose članova, ali i vanjske odnose čitave udruge naspram župe, drugih udruženja i društva općenito. Na tom području naišli smo u istraživanju na izražavanje težnje prema većoj povezanosti među udrugama i njihovoj većoj prisutnosti u društvenom životu. U zadnjoj usporedbi rezultata i crkvenih uputa dotaknuli smo se pitanja formacije. Formaciju smo podijelili na onu duhovnu, osnovnu za potpuno ostvarenje kršćanskog poslanja u svijetu, i onu formaciju koja se praktično dotiče konkretnog apostolata. O formaciji smo, na temelju našeg istraživanja, zaključili kako je nedostatna na području socijalnog nauka, koji je temelj i srž poslanja katoličkih udruga. Drugim riječima, uvidjeli smo naglasak na osobnom duhovnom rastu, ali ne i na socijalnom poslanju. Prikaz crkvenih dokumenata u svjetlu istraživanja pokazao nam je njihov realni temelj. Kao što možemo vidjeti u radu, članovi se slažu s uputama i sami priželjkuju veća obogaćenja, bolja usmjeravanja i rad na sebi samima, kao što i sami crkveni dokumenti navode i upućuju.

LITERATURA

Crkveni dokumenti:

Biblija. Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta, preveo Ivan Ev. Šarić, Verbum, Split, 2013.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes*. *Dekret o misijskoj djelatnosti* Crkve, u: *Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam auctositatem. Dekret o apostolatu laika*, u: *Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes*, *Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: *Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen Gentium*. *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, u: *Dokumenti*, KS, Zagreb, 2008.

LAV XIII, *Rerum novarum. O novim stvarima*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, KS, Zagreb, 1991.

PIO XI., *Quadragesimo anno*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, KS, Zagreb, 1991.

IVAN XXIII., *Mater et magistra*, u: M. VALKOVIĆ (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*, KS, Zagreb, 1991.

IVAN PAVAO II., *Centesimus annus,* KS, Zagreb, 2001.

IVAN PAVAO II., *Christifideles laici. O pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu*, KS, Zagreb, 1990.

IVAN PAVAO II., *Govor crkvenim pomoćnicima katoličkih udruga*, 13.12.1979.

PAPINSKO VIJEĆE „IUSTITIA ET PAX“, *Kompendij socijalnog nauka Crkve,* KS, Zagreb, 2004.

PAPINSKO VIJEĆE ZA LAIKE, *Svećenik u laičkim udruženjima. Bit i poslanje*, KS, Zagreb, 1990.

Katekizam Katoličke Crkve, Glas Koncila, Zagreb, 2016.

Zakonik kanonskoga prava, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., Glas Koncila Zagreb, 1996.

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta*, Glas Koncila, Zagreb, 2012.

DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA, *Ti si Krist - za nas i za sve ljude: izjave i odluke Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske*, Nadbiskupski ordinarijat, Đakovo, 2002.

Civilni ugovori i zakoni

Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, potpisan u Zagrebu 18. 12. 1996., ratificiran u Hrvatskom Saboru 7. 2. 1997., dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1997_02_3_19.html (10.8.2020.)

Zakon o društvenim organizacijama i udruženjima građana (1990.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1990_02_10_125.html (10.8.2020.)

Zakon o udrugama (1997.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_07_70_1209.html (10.8.2020.)

Zakon o udrugama (2001.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_10_88_1496.html (10.8.2020.)

Zakon o udrugama (2014.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (10.8.2020.)

Knjige i članci

ANIĆ, R., Ženski katolički pokret od 1907. do 1925. godine, u: Z. MATIJEVIĆ (ur.), *Hrvatski katolički pokret*, Zbornik radova s Međunarodnog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001., KS, Zagreb, 2002., 331-346. str.

BONHOEFFER, D., *Etika,* Ex libris, Rijeka i Synopsis, Sarajevo, 2009.

BROZOVIĆ, D., KOVAČEC, A., RAVLIĆ, S. (ur.), *Hrvatska enciklopedija,* V, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1999.

GLAZIER, M., HELLWIG, M. K., *Suvremena katolička enciklopedija*, Laus, Split, 1998.

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Dostupno na: https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=12023 (27.4.2020.)

Hrvatska opća enciklopedija, sv. VI, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1999.

JAKUL, I., Pravni položaj Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj: od totalitarizma do demokracije u: *Crkva u svijetu* 50(2015.)3, 478-513. str.

JEDIN, H., *Velika povijest Crkve* VI/1, KS, Zagreb, 1987.

JEDIN, H., *Velika povijest Crkve* VI/2, KS, Zagreb, 1981.

JEDIN, H., *Velika povijest Crkve* VII, KS, Zagreb, 2019.

KRIŠTO, J., *Hrvatski katolički pokret*, Glas Koncila, Zagreb, 2004.

KRIŠTO, J., *Prešućena povijest*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1994.

MARKEŠIĆ, I., Katolički pokreti – europski kontekst, u: Z. MATIJEVIĆ (ur.), *Hrvatski katolički pokret*, Zbornik radova s Međunarodnog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001., KS, Zagreb, 2002., 57-76. str.

NAGY, B., *Hrvatsko križarstvo: pregled osnivanja, razvoja i obnove Križarske katoličke organizacije u Hrvatskoj,* Križarska organizacija postulata za beatifikaciju Ivana Merza, Zagreb, 1995.

PAŽANIN, A., Pravednost i civilno društvo, u: *Politička misao* 40(2003.)2, 3-20. str.

REBIĆ, A. (ur.), *Opći religijski leksikon,* Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 2002.

Registar udruga, dostupno na: https://registri.uprava.hr/#!udruge (10.8.2020.)

ŠANJEK, F., *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*, KS, Zagreb, 1996.

VALKOVIĆ, M. (ur.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkoga socijalnog nauka*., KS, Zagreb, 1991.

VALKOVIĆ, M., Socijalni nauk Crkve i socijalna politika, u: *Revija za socijalnu politiku*, 1(1994.)1, 15-24. str.

VUJADINOVIĆ, D., Civilno društvo i politička kultura, u: *Filozofska istraživanja* 28(2008.)1, 21-33. str.

VUJIĆ, A. (ur.), *Hrvatski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, 1996.

ZNIDARČIĆ, L., Hrvatski katolički pokret i hrvatska Katolička akcija, u: Z. MATIJEVIĆ (ur.), *Hrvatski katolički pokret*, Zbornik radova s Međunarodnog skupa održanog u Zagrebu i Krku od 29. do 31. ožujka 2001., KS, Zagreb, 2002., 629-644. str.

ZUBAC, I., Hrvatski katolički pokret na početku 20. stoljeća, u: *Obnovljeni život*, 73 (2018.) 3, 329-342. str.

Prilog 1. Anketni upitnik

1. Spol

   Ponuđeni odgovori: muško/žensko

2. Završeni stupanj obrazovanja

   Ponuđeni odgovori: osnovna škola/srednja škola/dodiplomski studij ili viša stručna sprema/diplomski studij ili visoka stručna sprema/doktorat

3. Dob

   Ponuđeni odgovori: 18-30/31-40/41-50/51-60/61 i više

4. Koliko često pohađate svetu misu?

   Ponuđeni odgovori: svaki dan/jednom tjedno/jednom mjesečno/ponekad/nikada

5. Kojoj udruzi pripadate? Slobodan odgovor.
6. Koji je smisao djelovanja udruge kojoj pripadate? Slobodan odgovor.
7. Koliko često održavate sastanke u udruzi?
8. Ponuđeni odgovori: svaki tjedan/jednom mjesečno/više puta godišnje/jednom godišnje
9. O čemu najčešće raspravljate na sastancima udruge? Slobodan odgovor.
10. Koliko članova okuplja Vaša udruga?

    Ponuđeni odgovori: 1-20/20-30/30-40/40 i više

11. Imate li dovoljno financijskih sredstava za rad Vaše udruge? 1 – 5
12. Koliko se ostvaruje smisao djelovanja udruge kojoj pripadate? 1 – 5
13. Koliko se kao udruga samostalni u djelovanju? Ovisite li o svojoj središnjici? Ako da, oviste li potpuno? (Pitanje se odnosi samo na udruge ogranke) Slobodan odgovor.
14. Koliko ste zadovoljni radom udruge kojoj pripadate? 1 – 5
15. Što bi promijenili/poboljšali u radu udruge kojoj pripadate? Slobodan odgovor.
16. Na koji način sudjelujete u radu udruge kojoj pripadate? (sati volontiranja?

    Ponuđeni odgovori: nekoliko sati tjedno/1 sat mjesečno/1 sat mjesečno/nekoliko puta godišnje

17. Jeste li voljni više doprinositi radu udruge?

    Ponuđeni odgovori: da/ne/ne znam

18. Jeste li upoznati sa socijalnim naukom Crkve?

    Ponuđeni odgovori: da/ne/djelomično

19. Možete li ukratko opisati svoje znanje na području socijalnog nauka Crkve? Slobodan odgovor.
20. Jeste li aktivni u radu Vaše župne zajednice?
    Ponuđeni odgovori: da/ne/djelomično

Prilog 2. Popis anketiranih udruga u provedenom istraživanju

1. Amaterska dobrotvorna sportska udruga "MNK Kolonija - Sv. Dominik Savio"
2. Crkveno pjevačko društvo „Mir“, Belišće
3. Crkveno pjevačko društvo Preslavnog Imena Marijina, Osijek
4. Društvo hrvatska žena
5. Duhovno hrašće naše Gospe Šumanovačke, Drenovci
6. Hrvatsko katoličko društvo medicinskih sestara i tehničara, Osijek
7. Hrvatsko katoličko društvo medicinskih sestara i tehničara, Slavonski Brod
8. Hrvatsko katoličko društvo medicinskih sestara i tehničara, Vinkovci
9. Hrvatsko katoličko društvo medicinskih sestara i tehničara, Vukovar
10. Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Đakovo
11. Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Osijek
12. Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Slavonski Brod
13. Hrvatsko katoličko liječničko društvo, Vinkovci
14. Katolička udruga "Veronikin rubac" za pomoć starijim i nemoćnim osobama
15. Katolička udruga sv. Rozalija, Ivanovac
16. Katolička udruga svetog Antuna
17. Katoličko glazbeno društvo svete Cecilije, Ivanovac
18. Kršćanska humanitarna udruga za pomoć djeci, socijalno ugroženim obiteljima i svima koji su u potrebi "Putevi milost"
19. Mađarska katolička žena
20. Mladi protiv gladi
21. Molitvena zajednica svete Obitelji
22. Obitelj za obitelj
23. Pjevačko društvo svetoga Josipa, Osijek
24. Prijatelji svetog Martina
25. Studentski katolički centar, Osijek
26. Studentski katolički centar, Slavonski Brod
27. Udruga "Mir vama",, Osijek
28. Udruga duhovnost osječkih studenata DUHOS
29. Udruga hrvatskih brojnih obitelji 8+
30. Udruga katoličkih intelektualaca

31. Udruga katoličkih izviđača, Jarmina
32. Udruga sv. Vinka Paulskog, Đakovo
33. Udruga sveti Bono
34. Udruga za izgradnju katoličke crkve "Uzašašća (Spasova)" u Laslovu
35. Udruga za obnovu i izgradnju crkve "Presveto Trojstvo" u Ernestinovu
36. Udruga za promicanje dostojanstva ljudskog života i obrane nerođenog djeteta „Centar za nerođeni život – Betlehem“, Slavonski Brod;
37. Udruga za promicanje dostojanstva ljudskog života i obrane nerođenog djeteta „Centar za nerođeni život – Betlehem“, Osijek
38. Udruga za promicanje dostojanstva ljudskog života i obrane nerođenog djeteta „Centar za nerođeni život – Betlehem“, Vinkovci
39. Udruga za psiho-socijalne potrebe "Amadea"
40. Zajednica "Novo srce"
41. Zdrug katoličkih skauta Đakovačko-osječke nadbiskupije